KISA KLASİKLER / 14

FYODOR DOSTOYEVSKİ

Uysal Kız

ÇEVİRİ: MEHMET YILMAZ

can klasik

Can Klasik

Uysal Kız, Fyodor Dostoyevski
Rusça aslından çeviren: Mehmet Yılmaz
Кроткая. Фантастическийрассказ
İlk baskı: Дневникъ писáтеля, 1876
Bu çeviride kaynak alınan basım: Азбука, 2015
© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncını yazılı i i olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2020
3. basım: Temmuz 2020, İstanbul
Bu kitabın 3. baskısı 6000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen
Editör: Uğur Büke
Düzelti: Aylin Samancı Elmasdağ
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)
Kapak görseli: Sibel Açıkalın Akgün

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4200-2

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

FYODOR DOSTOYEVSKİ

UYSAL KIZ

FANTASTİK BİR ÖYKÜ

ÖYKÜ

Rusçadan aslından çeviren

Mehmet Yılmaz

can

Fyodor Dostoyevski'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Budala, 1982
Amcanın Düşü, 1994
Tatsız Bir Olay, 2005
Beyaz Geceler, 2009
Karamazov Kardeşler, 2010
İkiz, 2010
Yeraltından Notlar, 2011
Yufka Yürek, 2011
Ölüler Evinden Notlar, 2012
İnsancıklar, 2014
Suç ve Ceza, 2015

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ, 1821'de Moskova'da doğdu. Petersburg Askerî Mühendislik Okulu'nu bitirdikten kısa bir süre sonra edebiyatla uğraşmak için askerlikten ayrıldı. İlk romanı *İnsancıklar* (1846), dönemin ünlü eleştirmeni Belinski'den büyük övgü aldı. Hemen ardından *İkiz* (1846) adlı kısa romanı geldi. Daha sonra art arda *Ev Sahibesi* (1847), *Beyaz Geceler* (1848) ve *Yufka Yürek*'i (1848) yayımlayan Dostoyevski, *Netoçka Nezvanova* (1849) adlı romanı yayımlandığı sıralar, devlet düzenini yıkmaya çalıştığı gerekçesiyle tutuklandı; ölüm cezası, Sibirya'da dört yıl ağır hapse ve dört yıl askerlik hizmetine çevrildi. Serbest bırakıldıktan ve evlendikten sonra *Amcanın Düşü* (1859) adlı komik bir öykü yazdı. Aynı yıl kaleme aldığı *Stepançikovo Köyü*'nün (1859) ardından kardeşiyle birlikte *Vremya* adlı bir edebiyat dergisi çıkardı. Aynı dergide tefrika edilen *Ölüler Evinden Notlar* (1861-1862), Dostoyevski'nin başlangıçtaki başarısını yeniden gündeme getirdi. Yine dergide yayımlanan *Ezilenler* (1861), eleştirmenlerin tepkilerine hedef olmasına karşın okurlarca beğenildi. 1862 yazında çıktığı bir Avrupa gezisi, beraberinde *Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları* (1863) adlı ünlü makalesini getirdi. Aynı yıl dergisi kapatıldı. Yeniden Avrupa'ya gitti. Tek umudu, artık tutkunu haline geldiği kumardı. Ama tüm parasını rulette yitirdikten sonra güçlükle Rusya'ya döndü. Kardeşiyle *Epoha* adlı yeni bir dergi çıkardı ve derginin ilk sayısında *Yeraltından Notlar* (1864) romanı tefrika edilmeye başladı. Hayatında bir talihsizlik dizisi başladı, karısını ve kardeşini kaybettikten sonra dergi kapandı. Alacaklılarının tehditleri üzerine, bir yayıncıdan aldığı borçla Avrupa'ya kaçtı.

Suç ve Ceza'yı (1866) yazmaya başladı ve onun için aldığı avansla Rusya'ya döndü. Önce *Kumarbaz* (1866) adlı romanını yayımladı. Aynı yıl tamamladığı *Suç ve Ceza*, eleştirmenleri ve okurları hemen büyüledi. 1867'de asistanı Anna Snitkina'yla evlenerek yeniden yurtdışına çıktı; dört yıl Rusya'dan uzak kaldı. Alçaltıcı bir yoksulluk içinde geçen bu dönem boyunca ülkeden ülkeye dolaştı. Bütün bu güçlüklere, sara nöbetlerine, vazgeçemediği kumar tutkusuna rağmen, ilk çocuklarının trajik ölümüne de katlanan genç karısı, bağlılığını bir an yitirmeden ona gerçek aşkı tattırdı. Dostoyevski, bu ağır yaşam koşulları altında da sendelemeyerek ikinci başyapıtı *Budala*'yı (1869) yazdı. *Budala*'yı, 1870'te *Ebedî Koca*, 1872'de *Ecinniler*, 1875'te *Delikanlı* izledi. *Karamazov Kardeşler*'i (1879-1880) yazmaya başladığında, artık ülke çapında tanınan ünlü bir yazardı. Dostoyevski bu arada, *Grajdanin*'e yazdığı "Bir Yazarın Günlüğü" (1873-1881) başlıklı köşe yazılarını, 1876-1877 yılları arasında aylık bir yayın olarak çıkardı. 1881'de Petersburg'da ölen Dostoyevski, Batılı ülkelerin edebiyat ve düşün yaşamında önemli bir rol oynamış, özellikle varoluşçuluğun temel kaynaklarından biri sayılmıştır.

MEHMET YILMAZ, 1956'da Eskişehir'de doğdu. 1981 Yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1983 yılında Konstantin Paustovski'nin öykülerinden derlediği *Taşan Irmaklar* yayımlandı. 2017 yılında yayımlanan Valeri Brüsov'un *Ateş Meleği* romanını, son olarak da Tolstoy'un *Diriliş* romanını çevirdi. Yazarlar sendikası üyesi olan Mehmet Yılmaz Bodrum'da yaşıyor.

YAZARDAN

Bu kez her zamanki gibi "Günlük" yerine uzun bir öykü kaleme aldığım için okurlarımdan özür diliyorum. Ancak ayın büyük bir kısmını gerçekten bu öyküyle uğraşarak geçirdim. Ne olursa olsun okuyucudan hoşgörü rica ediyorum.

Şimdi hikâyeye gelelim. Hikâyeyi son derece gerçekçi bulmama karşın, onu "fantastik" olarak adlandırdım. Gerçekten de fantastik öğeler var, özellikle de hikâyenin yazım biçiminde, bunu da öncelikle belirtmeyi gerekli görüyorum.

İşin aslı bu ne bir hikâye ne de bir anı. Kendinizi, birkaç saat önce pencereden atlayarak intihar etmiş, masanın üzerinde boylu boyunca uzanan bir kadının kocası olarak düşünün. Adam panik içindedir, düşüncelerini toplamayı beceremez. Evin içinde dört döner ve olup biteni anlamaya, "düşüncelerini bir noktada toplamaya" çalışır. Dahası kendi kendine konuşan, ıslah olmaz hastalık hastalarından biridir. Kendi kendine konuşur, olayı anlatır, kendine açıklamaya çalışır. Görünürde konuşmalar birbirini takip etmesine karşın, birkaç kez hem mantıki hem de duygusal olarak kendisiyle çelişir. Kendisini haklı çıkarmakla kalmaz, bir de karısını suçlar ve olmadık açıklamalara kalkışır; kâh düşünceleri ve yüreği katılaşır kâh aşırı duygusallaşır. Yavaş yavaş olayı gerçek haliyle kavrar ve "düşüncelerini bir noktada" toplar. Peşi sıra çağırdığı anılar en sonunda kaçınılmaz olarak onu *gerçeğe* götürür; gerçek de kaçınılmaz olarak duygu ve düşüncelerini geliştirir. Hikâyenin biçimi bile, tutarsız başlangıcına kıyasla sonuna doğru değişir. Gerçek, zavallı adamın karşısına, en azından kendisi için net bir biçimde tüm çıplaklığıyla çıkar.

İşte konu bu. Hiç kuşkusuz hikâyenin seyri kesintiler ve konudan sapmalarla ve duraklamalarla birkaç saat sürer; anlatıcı kâh kendi kendine konuşur kâh sanki görünmez bir dinleyiciye, bir tür yargıca seslenir. Aslında gerçek hayatta da hep böyle olur. Eğer bir stenograf onu duyabilse ve söylediklerinin tamamını onun peşi sıra yazabilse, o zaman hikâye benim sunduğumdan biraz daha düzgün ve daha az karmaşık olurdu ancak sanırım psikolojik yapısı aynı kalırdı. Benim için bu hikâyenin fantastik yanı, sonrasında benim yayına hazırlayacağım metnin, bir stenograf tarafından yazıya dökülmüş olması varsayımı. Zaten sanatta bunun benzerlerine daha önce de rastlanılmıştır: Örneğin Victor Hugo *Bir İdam Mahkûmunun Son Günü* adlı şaheserinde her ne kadar stenograf kullanmasa da, aşağı yukarı böyle bir yöntem uygulamış ve idam mahkûmunun yalnızca son gününü değil, son saatini, harfi harfine son dakikasını yazabileceğini (buna zamanı da olduğunu) farz ederek, daha da inanılmazını gerçekleştirmiştir. Ama Hugo bu fantastik varsayımını hayata geçirmesiydi, bütün yazdıkları arasındaki en gerçekçi, en samimi bu eseri ortaya çıkaramazdı.

Birinci Bölüm

I

BEN KİMİM, O KİM?

O işte burada, hâlâ her şey çok güzel: İkide bir gidip bakıyorum, peki ya yarın götürdüklerinde nasıl yalnız kalacağım? O şimdi salonda masanın üzerinde; iki *lomber*[1] masasını birleştirdik, tabut yarın gelecek, beyaz, beyaz Napoli ipeği kaplı, ancak yalnızca bununla ilgilenmiyorum, olan biteni de anlamak istiyorum. Altı saattir olan biteni anlamaya çalışıyorum ama düşüncelerimi bir noktada toplayamıyorum. Bütün yaptığım yürümek, durmadan dolanıyor, dolanıyor, dolanıyorum... Bakın nasıl oldu. Şöyle düzenli bir şekilde anlatayım. (Düzen!) Beyler, ben bir yazar olmaktan çok uzağım, zaten siz de bunu görüyorsunuz, bırakın kendi anladığım şekilde anlatayım. Zaten en büyük korkum da her şeyi anlamış olmam!

İsterseniz en başından alayım, o zamanlar "şunları bunları yapabilir, seyahat edebilir, evde ders verebilir ve vesaire, vesaire" diye *Golos*'a[2] vereceği iş ilanının parasını karşılamak için bazı şeyleri rehine vermek üzere bana gelmişti. Bu işin daha en başındaydı, elbette onu diğerle-

1. II. Yekaterina döneminde popüler olan, kırk kâğıtla, üç ya da dört kişiyle oynanan bir oyun. (Ç.N.)

2. (Rus.) Ses. 1863-1883 yılları arasında Petersburg'da yayımlanan siyaset ve edebiyat gazetesi. (Ç.N.)

rinden ayırt etmiyordum, herkes gibi gelip gidiyordu, vesaire, vesaire. Onu fark etmem sonra oldu. İncecik, sarışın, orta boylu bir kızcağızdı, sanki utanıyormuş gibi bana karşı hep çekingen davranıyordu. (Sanırım bütün yabancılara karşı da böyleydi, ben de sonuçta onun gözünde, yani bir rehinci değil de bir insan olarak, diğerlerinden farklı değildim elbette.) Parasını alır almaz hemen arkasını dönüp giderdi. Hiç sesini çıkarmazdı. Başkaları daha fazla para alabilmek için durmadan tartışır, yalvarır, pazarlık ederlerdi ama o, hayır, ne verilirse razı olurdu... Sanırım her şeyi karıştırıyorum... Evet, beni her şeyden daha çok şaşırtan onun getirdiği şeylerdi; gümüş yaldızlı küpeler, eski püskü minik bir madalyon; yirmi kapiklik şeyler, bunların para etmeyeceğini kendisi de biliyordu ama yüzünden onun için değerli olduklarını okuyordum – gerçekten de, bütün bunların ona ana babasından kalan yadigârlar olduğunu daha sonra öğrendim. Bir keresinde getirdiği şeylere küçümseyerek bakma cüretini gösterdim. Aslında biliyor musunuz böyle bir şeye asla kalkışmam, herkese efendice davranırım, laf kalabalığı yapmam, saygılı ve net konuşurum. "Netlik, netlik, netlik." Ancak bir gün eski püskü (tam anlamıyla), döküntü tavşan kürkü kısa bir ceket getirince kendimi tutamadım ve ona iğneleyici bir şeyler söyledim. Aman Tanrım, nasıl da kıpkırmızı kesildi! Kocaman, mavi, dalgın gözleri öfkeyle parladı! Tek söz söylemeden, "döküntü"sünü kaptığı gibi fırlayıp gitti. İşte, onu özellikle ilk kez o zaman fark ettim ve aklımdan onunla ilgili bir şey geçti, yani özel bir şey. Evet, hatırladığım bir izlenim daha var, yani belki de, en önemli izlenim her şeyin sentezi; son derece gençti, öyle ki olsa olsa on dördündeydi. Oysa o zamanlar on altısını doldurmasına üç ay vardı. Ancak benim asıl söylemek istediğim bu değil, sentez bu değil. Ertesi gün yine çıkıp geldi. Sonradan

öğrendim ki şu tavşan kürklü ceketle hem rehinci Dobronravov'a hem de Mozer'e gitmiş ama onlar altından başka hiçbir şey kabul etmedikleri için yüzüne bile bakmamışlar. Bir gün ondan kakmalı bir takı (öylesine, işe yaramaz bir şey) almıştım, daha sonra altın ve gümüşten başka bir şey kabul etmediğim halde bu takıyı aldığımı fark edince kendime şaşıp kalmıştım. Bu da ona dair hatırladığım ikinci şeydi.

Mozer'den eli boş geldiği başka bir sefer kehribar bir ağızlık getirdi, bir amatör için fena sayılmayacak bir parçaydı; ancak sadece altınla uğraştığımızdan bizim için değersiz bir şeydi. Dünkü isyankâr tavrından sonra onu sert karşıladım. Sert derken, soğuk. Yine de ona iki ruble verirken kendimi tutamadım ve biraz da kızgınlıkla, "Bunu yalnızca sizin için yapıyorum, böyle bir şeyi Mozer'e götürseniz almaz," dedim. "Sizin için" sözünü özellikle manalı bir şekilde söyledim. Kızgındım. "Sizin için" sözünü duyunca yeniden kızardı ama sesini çıkarmadı, parayı da reddetmedi, aldı, ah şu yoksulluk! Nasıl da kıpkırmızı kesildi! Canını acıttığımı fark ettim. Çıkıp gidince de,"İki ruble için değer miydi bu zafere?" diye kendime sordum. "Heh heh heh!" Hatırlıyorum da bu soruyu, "Değer miydi? Değer miydi?" diye özellikle iki kez sormuştum. Ve gülerek, değdiğine karar vermiştim. Çok neşelenmiştim. Aslında kötü bir niyetim yoktu, isteyerek, bilinçli bir şekilde yapmıştım bunu, onu sınamak istemiştim; çünkü birdenbire kafamda onunla ilgili bazı hesaplar yapmaya başlamıştım. Bu da onun hakkında düşündüğüm üçüncü özel şeydi.

İşte her şey bundan sonra başladı. Hiç kuşkusuz hemen, onun hakkındaki her şeyi etraflıca sorup soruşturmaya başladım, gelişini de bilhassa sabırsızlık içinde bekliyordum. Yakında gelir diye içime doğuyordu. Geldiğinde de onunla büyük bir nezaketle, tatlı tatlı konuş-

maya başladım. Ne de olsa hiç fena eğitim almamıştım ve nasıl davranılacağını biliyordum. Hımm. Oracıkta onun iyi yürekli ve uysal biri olduğunu hemen anladım. İyi yürekli ve uysal insanlar çok fazla direnmezler ve her ne kadar çok fazla açılmasalar da, konuşmaktan kaçınmayı da asla beceremezler. Cimrice de olsa yine de yanıt verirler, gittikçe de açılırlar, yeter ki siz yorulup bıkmayın. Kuşkusuz, o zamanlar bana pek bir şey anlatmadı. *Golos* ve diğer şeylerle ilgili bilgileri daha sonra öğrendim. Elbette ilk zamanlarda mağrurca, "Dadı, seyahat edebilir, koşullarınızı mektupla bildiriniz" diye elinde avucunda ne varsa vererek yayımlattığı ilanlar, daha sonra, "Her şeyi yaparım; ders veririm, refakat ederim, ev işi yaparım, hasta bakarım, dikiş dikerim" şekline döndü. Kuşkusuz bütün bunlar yayımlanan her ilana çeşitli tavizlerle ekleniyordu, en sonunda bıçak iyice kemiğe dayandığında "ücretsiz, karın tokluğuna" bile eklendi. Yine de bir kapı bulamadı! Bunun üzerine onu son bir kez sınamaya karar verdim, o günkü *Golos*'u alıp ona bir ilan gösterdim: "Genç, kimsesiz bir kadın, tercihen yaşlı dul erkeklerin küçük çocuklarına dadılık işi arıyor, ev işlerine de yardımcı olabilir." "Bakın, görüyor musunuz, bu ilan bu sabah yayımlandı, muhtemelen akşama doğru bir iş bulur. İşte ilan diye buna denir!"

Yeniden kıpkırmızı kesildi, gözleri yine çakmak çakmak oldu, arkasını döndüğü gibi çekip gitti. Bu çok hoşuma gitmişti. Ayrıca o zaman, hemen her şeyden çok emindim ve en ufak bir korkum yoktu. Ağızlığı benden başka kimsenin almayacağı belliydi. Bu ağızlıkları bile elden çıkarmıştı. İşte böyle, üç gün sonra beti benzi atmış bir halde, telaş içinde çıkıp geldi, evde bir şeyler olduğunu anladım, gerçekten de olan olmuştu. Şimdi evde neler olduğunu anlatacağım ama öncelikle ona cömertçe davranarak gözünde ansızın nasıl yüceldiğimi belirtmek isti-

yorum. Ansızın hayalim gerçek olmuştu. Olay şu; bana bir aziz tasviri getirmişti (iş o raddeye gelmişti)... Ah, dinleyin! Dinleyin! Şimdi başlıyorum, her şeyi birbirine karıştırdım... Aslında şu an bütün ayrıntıları, en küçük noktasına varıncaya kadar her şeyi hatırlamak istiyorum. Her şeyi, düşüncelerimi bir noktada toplamak istiyorum ama olmuyor, ah şu küçücük ayrıntılar, ayrıntılar...

Meryem Ana tasviri. Meryem Ana ve İsa; eve, aileye ait, eski, altın yaldızlı, gümüş çerçeveli bir tasvirdi, etse etse altı ruble ederdi. Onun için tasvirin ne kadar değerli olduğunu görüyordum, çerçevesiyle birlikte tasviri olduğu gibi rehine veriyordu. Ona, "En iyisi çerçevesini çıkaralım, tasviri alıp götürün," dedim, sonuçta tasvir yine tasvirdi.

"Yoksa sizin bulundurmanız yasak mı?"

"Hayır, yasak olduğundan değil, belki sizin için..."

"Peki, çıkarın."

Biraz düşündükten sonra, "Bakın, ne yapacağım," dedim, "onu çerçevesinden çıkarmadan diğer tasvirlerle birlikte şuraya, kandilin altına, tasvir dolabına koyacağım. (Dükkânı açar açmaz daima bir kandil yakardım.) Hepsi on ruble, alın."

"On rubleye ihtiyacım yok, bana beş ruble verin, onu mutlaka rehinden kurtaracağım."

"On rubleyi istemiyor musunuz?" diye sordum. Sonra gözlerinin yeniden çakmak çakmak olduğunu görerek, "Tasvir o kadar eder," diye ekledim. Hiç sesini çıkarmıyordu. Bunun üzerine çıkarıp ona beş ruble verdim.

"Kimseyi hor görmemek lazım, bu sıkıntıları ben de çektim, hatta daha da kötüsünü efendim, siz şimdi beni böyle bir işin başında görüyorsanız da, bu bütün çektiklerimden sonra oldu..."

"Toplumdan öç alıyorsunuz, öyle mi?" diyerek çok acı bir alayla ama yine de çok masumca ansızın sözümü

kesti. (Yani genel olarak, beni şüphesiz o zamanlar diğerlerinden ayırt etmediği için bunu neredeyse hiç kırıcı olmadan söylemişti.)

"Vay şuna bak, karakterini ortaya koyuyor, genç kuşak işte," diye aklımdan geçirdim.

Hemen yarı şakacı yarı gizemli bir şekilde, "Bakınız," diye belirttim, "ben kötülük yapmak isteyen bütünün iyilik yapan parçasıyım..."

Birden, hayli çocukça ve büyük bir merakla bana baktı.

"Durun. Bu neydi? Nereden bu? Bir yerlerde duymuştum..."

"Kafanızı boşuna yormayın, Mephistopheles kendini Faust'a bu ifadelerle tanıtır. *Faust*'u okudunuz mu?"

"Şey... Dikkat etmemişim."

"Yani hiç okumadınız. Okumalısınız. Ancak dudaklarınızda yine alaycı bir ifade görüyorum. Lütfen, rehinci rolümü allayıp pullamak için kendini size Mephistopheles gibi tanıtmaya çalışan ucuz biri sanmayın beni. Rehinci rehincidir, işte o kadar. Bilinen şey, efendim."

"Siz ne kadar tuhaf birisiniz... Hiç de böyle bir şey söylemek istememiştim..."

İçinden, "Sizin eğitimli biri olduğunuzu ummuyordum," demek istiyor ama söylemiyordu, oysa ben böyle düşündüğünü biliyordum, onu müthiş mutlu etmiştim.

"Sizin de bildiğiniz gibi," dedim, "her alanda iyi şeyler yapabilirsiniz. Kuşkusuz kendimden bahsetmiyorum, diyelim ki, ben kötülükten başka hiçbir şey yapmıyorum, ancak..."

"Elbette her yerde iyi şeyler yapabilirsiniz," dedi içime işleyen hızlı bir bakış atarak. "Hem de her yerde," diye ekledi birdenbire.

Ah, hatırlıyorum, tüm bu anları hatırlıyorum! Ayrıca şunu da belirtmek isterim ki şu gençlik, şu tatlı genç-

lik, çok zekice ve insanın içine işleyen bir şey söylemek istediğinde, yüzlerine birdenbire büyük bir içtenlik ve saflık yansır, "Bakın, size zekice ve içinize işleyecek bir şey söylüyorum," der adeta, bizler gibi hava atmak için değil, bütün bunlara onun da müthiş değer verdiğini, inandığını, saygı duyduğunu, üstelik bütün bunlara tıpkı onun gibi sizin de saygı duyduğunuzu düşündüğünü görürsünüz. Ah şu içtenlik! Zaten zaferi bununla kazanıyorlar! Onda da muazzam bir içtenlik vardı!

Bugün gibi hatırlıyorum! Daha o çıkar çıkmaz kararımı vermiştim. Hemen o gün gidip son araştırmaları yapacak ve onunla ilgili geri kalan her şeyi, ıcığını cıcığını öğrenecektim, zaten ilk bilgileri o zaman ailenin yanında çalışan hizmetçi kız Lukerya'dan, birkaç gün önce eline para tutuşturarak öğrenmiştim, hayatıyla ilgili öğrendiklerim öyle korkunçtu ki, böyle acınası bir durumdayken hâlâ nasıl gülebildiğini, kısa süre önce Mephistopheles'in sözlerine nasıl ilgi duyabildiğini anlamıyorum. Ah, gençlik! O zamanlar onun hakkında gurur ve sevinçle düşündüğüm tek şey buydu; çünkü bunda bir yüce gönüllülük vardı; uçurumun kıyısında da olsalar, Goethe'nin yüce sözlerine sarılırlar. Gençlik yolunu zerre kadar şaşırsa bile, hep yüce gönüllüdür. Tabii ben ondan, yalnızca ondan söz ediyorum. En önemlisi de o zamanlar ona *benimmiş* gözüyle bakıyor ve gücümden kuşku duymuyordum. Biliyor musunuz, eğer bir şeyden kuşku duymuyorsanız, bundan daha baştan çıkarıcı bir düşünce yoktur.

Peki bana ne oluyor? Böyle davranırsam, eğer böyle yaparsam, her şeyi ne zaman yoluna koyacağım? Acele etmeliyim, acele; aslında mesele de bu değil, ah Tanrım!

II

EVLİLİK TEKLİFİ

Onunla ilgili öğrendiğim ayrıntıları kısaca anlatayım; annesiyle babası öleli neredeyse üç yıl olmuş, o da geçimsiz teyzeleriyle kalmıştı. Aslında onlara geçimsiz demek de yetmezdi. Teyzelerinden biri duldu, birbirinden küçük altı çocuktan oluşan kalabalık bir ailesi vardı, diğeri evde kalmış, korkunç bir kadındı. Aslında ikisi de korkunçtu. Babası memurmuş ama şu kâtip takımından, hizmet karşılığı soylu olanlardan, kısacası benim için her şey uygundu. Onlara göre yüksek sınıftan gibiydim, ne de olsa gözde bir alaydan emekli kıdemsiz bir yüzbaşıydım, aileden soyluydum, özgürdüm vesaire vesaire. Benim şu rehincilik işine gelince, teyzeleri olsa olsa buna saygı duyarlardı. Kızcağız teyzelerinin yanında üç yılı köle gibi geçirmişti, yine de gündelik ezici ev işlerinin üstesinden gelip bir fırsatını bularak sınavlara girmişti, bu da gözünün yukarılarda, iyi şeylere özenen biri olduğu anlamına geliyordu! Ben de zaten bunun için evlenmek istemiyor muydum? Neyse, kendimle ilgili söylediklerimin pek bir önemi yok, buna sonra geliriz... Zaten mesele bu da değil! Teyzelerinin çocuklarına ders veriyor, onların çamaşırlarını dikiyor, nihayetinde sadece çamaşır yıkamakla kalmıyor, koca memeleriyle güçlükle yerleri de siliyordu. Ona basbayağı dayak atıyorlar, yedi-

ği ekmeği başına kakıyorlardı. Sonunda onu satmaya bile kalkıştılar. Öff! Bu iğrenç ayrıntıları geçiyorum. Sonradan bana hepsini kendisi etraflıca anlattı. Bütün bu olup bitenleri komşuları şişko bakkal, bir yıl boyunca gözlemiş, adam öyle sıradan biri değilmiş, iki dükkânı varmış. Bugüne kadar iki karısının canına okumuş, üçüncüsünü arıyormuş, şimdi de kızı gözüne kestirmiş:

"Sessiz bir kızcağız, çok yoksulluk çekmiş, ben de zaten öksüzlerim için evlenmek istiyorum."

Gerçekten de çocukları varmış. Sırnaşmaya, teyzeleriyle işi pişirmeye başlamış, ayrıca elli yaşındaymış; kızcağız korkuya kapılmış. Bunun üzerine de, *Golos*'a vereceği ilanların parasını temin etmek için sık sık bana uğramaya başlamış. Sonunda teyzelerinden düşünmek için kısacık bir zaman vermelerini istemiş. Ona bu kısa zamanı bir kereliğine vermişler ama uzatmasına da karşı çıkıyorlarmış.

"Biz kendi boğazımızı nasıl doyuracağımızı bilemezken fazladan bir boğaz," diyerek, başının etini yiyip bitiriyorlarmış.

Bütün bunları öğrenir öğrenmez, hemen o gün sabah ayininden sonra kararımı verdim. O akşam tüccar onlara gitmiş, giderken de dükkândan elli kapiklik, bir *fund*[1] şekerleme götürmüş. Kızcağız onunla laflarken ben de mutfaktaki Lukerya'ya seslendim, kızın yanına gidip kapıda beklediğimi ve ona acil olarak bir şeyler söylemek istediğimi kulağına fısıldamasını istedim. Yaptığımdan çok memnundum. Gün boyu da müthiş keyifliydim.

Onu çağırmış olmama şaşıran kızcağıza hemen orada, kapının önünde, Lukerya'nın yanında, onunla evlenmeyi mutluluk ve onur saydığımı söyledim... Bir de bu

1. (Rus.) 409,5 grama karşılık gelen eski bir Rus ağırlık ölçüsü. (Ç.N.)

hareketime ve bunları kapının önünde konuşmama şaşırmaması için düzgün biri olduğumu, her şeyi bildiğimi söyledim. Düzgün biriyim derken yalan söylemiyordum. Neyse, bunu boş verelim. Eğitimli biri olduğumu gösteren bir biçimde, yalnızca kibarca konuşmakla kalmıyor aynı zamanda özgün konuşuyordum, bu da önemliydi. Ne yani, bunu itiraf etmek ayıp mı? Kendimi yargılamak istiyorum ve yargılıyorum. Kendime dair *pro* ve *contra*[1] her şeyi söylemek zorundaydım, söylüyorum da. Her ne kadar aptalca olsa da, daha sonraları söylediklerim aklıma geldikçe keyifleniyordum; doğruca hiç utanıp sıkılmadan ilkin, öyle yetenekli, akıllı, hatta çok iyi biri olmadığımı, oldukça aşağılık bir bencil (bu ifadeyi hatırlıyorum, onu yolda giderken uydurmuş ve çok memnun olmuştum) olduğumu ve hatta öyle ki, pek çok açıdan bir dünya olumsuz yanım olduğunu söyledim. Bütün bunları, nasıl denir, özellikle büyük bir gururla söylemiştim. Kuşkusuz bunca olumsuz yanımı söyledikten sonra, "Ancak buna karşılık, şöyle şöyle yanlarım da var," diyerek olumlu yanlarımı anlatmaya kalkmayacak kadar yol yordam biliyordum. Hâlâ çok korktuğunu görüyor ama hiçbir şeyi yumuşatmaya kalkmıyordum, dahası, korktuğunu gördükçe bilerek bastırıyordum: Açık açık, karnının doyacağını ama öyle şık giysilerin, baloların, tiyatroların, bunların hiçbirinin olmayacağını, belki daha ileride hedefime ulaştıktan sonra olabileceğini söyledim. Bu sert tutumum beni gittikçe körüklüyordu. Ayrıca laf arasında, bu işi yapıyorsam, yani bu rehinciliği, bir amacım olduğunu, bunun bir zorunluluk olduğunu da ekliyordum... Zaten bunu söylemeye de hakkım vardı, gerçekten de böyle bir hedefim, böyle bir zorunluluğum

1. (Lat.) Lehte ve aleyhte. (Ç.N.)

vardı. Biraz durun beyler, yaşamım boyunca rehincilikten nefret ettim, ancak aslına bakılırsa her ne kadar kendi kendime, gizemli, boş ve tumturaklı sözlerle söylemem komik kaçsa da, gerçekten ama gerçekten, "toplumdan öç alıyordum!" Ayrıca sabahleyin, toplumdan "öç" aldığımı söyleyerek benimle alay etmesi büyük bir haksızlıktı. Yani, siz de görüyorsunuz, eğer kalkıp da ona açıkça, "Evet, toplumdan öç alıyorum," demiş olsaydım, sabah olduğu gibi bana kahkahalarla gülecekti ve gerçekten komik bir duruma düşecektim. Ancak dolaylı bir imayla, gizemli bir söz söyleyerek bir izlenim yaratmak meğer mümkünmüş. Ayrıca o zamanlar hiçbir şeyden korkmuyordum; zaten şişko tüccarın her koşulda kızın karşısında benden daha aşağılık bir durumda olduğunu, kapının önünde bir kurtarıcı gibi durduğumu biliyordum. Sonuçta bunu anlamıştım. İnsan alçaklığı ne kadar da iyi biliyor! Peki bu alçaklık mıydı? İnsan bu konuda nasıl yargılanabilir? Hem o zamanlar bile onu sevmiyor muydum?

Durun biraz, tabii ki o zaman ona iyilik yaptığıma dair tek söz etmedim, tam tersine, evet, tam tersine bu size değil, kendime yaptığım bir iyilik olacak türünden şeyler söyledim. Öyle ki, kendimi tutamamış, bunu sözcüklerin üzerine basa basa ifade etmiştim, bu belki de biraz aptalca kaçmıştı, zira bir an için dudak büktüğünü fark ettim. Ancak genel olarak ben kazanmıştım. Durun, bütün bu pisliği hatırlamışken yaptığım şu son domuzluğu da anlatayım; kapının önünde öylece dursam da aklımdan bin bir türlü şey geçiyordu: "Sen uzun boylu, yapılı, eğitimli ve nihayetinde, övünmek gibi olmasın, eline yüzüne bakılır bir adamsın." İşte aklımdan geçen bunlardı. Elbette kızcağız kapının önünde bana, "Evet," dedi. Ancak... bana "evet" demeden önce, kapının önünde uzun uzun düşündüğünü eklemek zorundayım. O

kadar düşündü, o kadar düşündü ki sonunda, "Peki, ne diyorsunuz?" diye sormak zorunda kaldım ve hatta dayanamayıp, "Evet, hanımefendi, ne diyorsunuz?" diye kibirle üsteledim.

"Bekleyin, düşünüyorum," dedi.

O anda sevimli yüzünde benim okuyabildiğimden çok daha fazla, büyük bir ciddiyet vardı! Ben de inciniyordum, "Yoksa, benimle tüccar arasında bir seçim mi yapıyor?" diye düşünüyordum. Ah, o zamanlar anlamadım! O zamanlar hiçbir şey ama hiçbir şey anlamadım! Bugüne kadar da anlamadım ya! Hatırlıyorum, oradan ayrıldıktan hemen sonra Lukerya peşimden koşturmuş, beni yolda durdurup telaş içinde, "Efendim, Tanrı size bağışlasın, bizim küçükhanımı eş olarak alın, yalnız başına kakmayın, çok gururludur," demişti.

Eh, gururlu olsun! Ben gururuna düşkün olanları severim. Gururlu insanlar özellikle iyidir... Hele onlar üzerindeki gücümüzden eminsek, ha? Ah ne aşağılık ne münasebetsiz bir adammışım! Ah, kendimden ne kadar da memnundum! Bana "evet" demek için kapının önünde durup düşündüğü, benim de yanında buna şaşıp kaldığım sırada, aklından şöyle bir düşünce geçmiş olamaz mıydı: "Her ikisiyle de mutsuz olacaksam en kötüsünü, yani şişko tüccarı seçmek daha iyi değil mi, sarhoşken beni döve döve öldürsün bir an önce!" Ne diyorsunuz, böyle bir düşüncesi olabilir miydi?

Şimdi de anlamıyorum, şimdi de hiçbir şey anlamıyorum! Az önce böyle bir düşüncesi olabileceğini, iki uğursuzdan en kötüsünü, yani tüccarı seçmeyi düşünebileceğini söyledim. Peki, o anda hangimiz daha kötüydük: ben mi yoksa tüccar mı? Tüccar mı, yoksa Goethe' den alıntı yapan rehinci mi? Bu da başka bir soru! Ne sorusu? Bunu bile anlayamıyorsun, cevabı masada yatıyor, sen "soru" diye tutturuyorsun! Beni boş verin! Konu

benimle ilgili değil. Zaten şu anda benimle ilgili olsa ne olur olmasa ne olur, ne fark eder? İşte bunu gerçekten çözemiyorum. En iyisi gidip yatmak. Başım çatlayacak gibi...

III

İNSANLARIN EN SOYLUSUYUM AMA BUNA KENDİM DE İNANAMIYORUM

Uykuya dalamadım. Beynim zonkluyordu. Başıma gelen bütün bu pisliği anlamak istiyordum. Ah, şu pislik! Ah, o zaman onu nasıl bir pislikten çekip çıkarmıştım! Bunu anlamalı ve davranışıma saygı duymalıydı! Farklı düşünceler de hoşuma gidiyordu, örneğin ben kırk bir, o ise hepsi hepsi on altı yaşındaydı. Bu durum, bu eşitsizlik duygusu beni büyülüyor, bana çok tatlı, pek tatlı bir şey gibi geliyordu.

Örneğin, ben *à l'anglaise*[1] bir nikâh töreni yapmak istiyordum, yani yalnızca ikimiz ve biri Lukerya iki nikâh şahidi olacaktı, sonra da hemen trene atlayıp mesela (tesadüfen bir işimin olduğu) Moskova'ya iki haftalığına bir otele gidecektik. Buna karşı çıktı, izin vermedi, onu istediğim ve ondan dolayı akraba olduğum teyzelerine saygılarımı sunmak için onları ziyaret etmek zorunda kaldım. Razı oldum ve teyzelere gereken saygıyı gösterdim. Hatta bu yaratıklara yüzer ruble verdim ve üstüne üstlük bu aşağılık duruma üzüleceği için bu konudan ona söz etmeyeceğime dair söz verdim. Teyzeler ânında yelkenleri suya indirdiler. Çeyizle ilgili de tartışma yaşa-

1. (Fr.) İngiliz usulü. (Ç.N.)

nıyordu, onun kelimenin tam anlamıyla hiçbir şeyi yoktu ve hiçbir şey de istemiyordu. Yine de, böyle hiçbir şeysiz gelin olunamayacağına onu ikna etmeyi başardım. Çeyizi de kendim yaptım, zaten ben yapmasam kim yapacaktı? Neyse, beni boş verin. Bu arada en azından bilsin diye, ne yapıp edip ona bazı düşüncelerimden söz ettim. Belki de biraz aceleci davrandım. Neyse önemli olan, ta en başından beri, sanki yokluğuma dayanamıyormuş gibi üzerime sevgiyle atılıyor, akşamları eve geldiğimde beni heyecanla karşılıyor, cıvıldayarak (saf, büyüleyici bir cıvıltıyla) bütün çocukluğunu, ilkgençliğini, doğduğu evi, annesini babasını anlatıyordu. Ancak ben bütün bu coşkuyu buz gibi karşılıyordum. Bence doğrusu buydu. Heyecanına sessiz kalarak karşılık veriyordum, şefkatli bir sessizlikle kuşkusuz... Ancak yine de çok farklı olduğumuzu, benim bir muamma olduğumu görmekte gecikmedi. Ancak bu muammayı yaratan da bendim! Ne de olsa, bütün bu saçmalıkları bir muamma olmak için yapmıştım! İlki, her şeyin başı ciddiyet, zaten onu eve bu ciddi havamla getirmiştim. Kısacası, o zamanlar durumdan memnundum, tam bir sistem kurmuştum. Sistem hiç zorlanmadan kendiliğinden oturdu. Başka türlü de olamazdı, karşı konulmaz bir durum yüzünden bu sistemi kurmak zorundaydım, ne diye kendime kara çalıyorum ki! Gerçek bir sistemdi. Hayır dinleyin, bir insanı yargılayacaksanız bunu işin aslını bilerek yapın... Dinleyin.

Nasıl başlamalı, çünkü çok zor. Hele kendinizi temize çıkarmaya çalışıyorsanız daha da zor. Sizin de bildiğiniz gibi gençlik, mesela paraya değer vermez, oysa ben hemen paraya sahip çıkarım, elim sıkıdır. Överim, göklere çıkarırım. Ben paraya sahip çıktıkça, o gittikçe suskunluğa gömülmeye başlamıştı. Gözlerini iri iri açıyor, dinliyor, bakıyor ve sesini çıkarmıyordu. Bildiğiniz gibi genç-

lik yüce gönüllüdür, yani iyi gençler yüce gönüllü ve fevridir ama pek hoşgörülü değillerdir, en ufak bir yanlışınızda sizi hemen küçümserler. Oysa ben geniş görüşlülük istiyorum, geniş görüşlülüğü doğruca yüreğine, yürek gözüne aşılamak istiyorum, öyle değil mi? Abes bir örnek ama benim rehin dükkânını böyle birine nasıl anlatabilirdim ki? Elbette doğrudan anlatmadım, yoksa rehin dükkânı için özür dilediğim sanılabilirdi, o yüzden ben de gururlu davranıp neredeyse susarak konuştum. Ben susarak konuşma ustasıyım, hayatım boyunca susarak konuştum ve bütün trajedileri tek başıma susarak yaşadım. Ah ne talihsiz bir adamım! Herkes beni terk etti, terk edilip unutuldum ve kimsenin ama kimsenin bundan haberi yok! Sonra birdenbire bu on altı yaşındaki kız çıkıp geliyor ve aşağılık kimi insanlardan benimle ilgili bazı bilgiler alıyor ve hakkımda her şeyi bildiğini zannediyor, oysa işin sırrını bilen yalnızca benim! Ben hep susuyordum, özellikle de onun yanında susuyordum, ta ki düne kadar, peki neden susuyordum? Üstelik gururlu bir adam olarak. İstiyordum ki ben karışmadan, aşağılık insanların anlattıklarına kanmadan *kendisi görsün*, bu adamın nasıl biri olduğunu kavrasın, onu idrak etsin. Onu evime aldığımda tam bir saygı bekliyordum. Çektiğim acılar yüzünden karşımda af dilesin istiyordum, ben buna değerdim. Ah, her zaman gururluydum, ya hep ya hiç diyordum! İşte bu nedenle yarım yamalak bir mutluluk değil hepsini istiyordum, bu yüzden ona böyle davranmak zorundaydım; "kendin anla ve kıymetini bil." Çünkü siz de hak verirsiniz ki eğer ona açıklamalar yapmaya, anlatmaya ya da hık mık edip saygı göstermesini istemeye kalkışsaydım düpedüz dilenmiş olurdum... fakat... fakat... niçin bunlardan bahsediyorum ki!..

Aptalca, aptalca, aptalca, aptalca! O zaman ona, yüzüne karşı ve acımasızca (acımasızca sözcüğünün üze-

rinde bilhassa duruyorum) iki kelimeyle, gençlerin yüce gönüllü olmasının çok güzel olduğunu ama beş para etmediğini anlattım. Neden mi etmiyor? Çünkü ulaşılması kolay, hayatın gerçeğiyle uyuşmuyor, bütün bunlar, diyebilirim ki "hayatın ilk izlenimleri", hele bir çalışın da göreyim sizi! Ucuz yüce gönüllülük her zaman kolaydır, hatta hayattan vazgeçmek bile ucuzdur, çünkü gençken insanın kanı kaynar ve kabına sığamaz, güzel olan tutkuyla arzulanır! Zor, sessiz, soluksuz, ışıltısız, iftiralarla dolu, fedakârlığın çok zaferin hiç olmadığı, yüce gönüllü bir kahramanlığı ele alalım –dünyanın en şerefli adamı, herkesin önüne alçak olarak çıkarılan muhteşem adam, neredesin– haydi, deneyin de görelim bakalım bu kahramanlığı; hayır efendim geri çekilirsiniz. Oysa ben, bütün hayatım boyunca bu kahramanlığı yaptım ve zorluklarına katlandım. Başlangıçta benimle tartışıyordu, hem de nasıl tartışıyordu, daha sonraları suskunluğa gömülmeye başladı, öyle ki yalnızca gözlerini kocaman açıyor, dikkat kesilen gözleri dinlerken gittikçe daha da irileşiyordu. Sonra... Bütün bunların dışında birden yüzünde suskun, güvensiz, kötü bir gülümseme gördüm. İşte onu yüzündeki bu gülümsemeyle evime aldım. İşin aslı, artık gidecek hiçbir yeri yoktu...

IV

PLANLAR, PLANLAR

İlk hangimiz başlamıştık?

Hiçbirimiz. Her şey ta baştan kendiliğinden başlamıştı. Dediğim gibi, onu eve sıkı bir disiplinle almıştım ama daha ilk adımda yumuşadım. Ayrıca daha nişanlıyken eşya rehin alma ve ödeme yapma işiyle uğraşacağı kendisine açıklanmıştı, o da bir şey söylememişti (bunu bir kenara not edin). Dahası, işe canla başla sarılmıştı. Kuşkusuz ev, mobilyalar, hepsi eskisi gibi kaldı. Ev iki odalıydı, biri bir kısmı rehin dükkânına ayrılmış büyükçe bir salon, diğeri de yine büyük, yatak odası olarak da kullandığımız oturma odasıydı. Mobilyalar dökülüyordu, teyzelerin mobilyaları bile daha iyiydi. Üzerinde kandil yanan tasvir dolabım da bu salondaydı, odada ise içinde birkaç kitap ve pılı pırtı bulunan bir dolap vardı, anahtarı bendeydi. Ayrıca yatak, masalar ve sandalyeler de oradaydı. Bir de ben, o ve yanımıza aldığım Lukerya'nın geçim, yani mutfak masrafımız için günlük bir ruble ayırabileceğimi, fazlasını veremeyeceğimi ona daha nişanlıyken söylemiştim: "Üç yılda otuz bin biriktirmem lazım, başka türlü zengin olunmaz." Karşı çıkmamıştı, yine de kendiliğimden günlük harcama için otuz kapik daha ekledim. Tiyatro için de aynı şey geçerliydi, nişanlıyken tiyatro falan olmayacağını da söylemiştim ama yine de ayda bir tiyatro koydum, el-

bette en iyi yerden, koltuklardan. Birlikte yürüyerek gidiyorduk, üç kez gittik sanırım, *Mutluluk Peşinde*[1] ve *La Périchole*'ü[2] seyrettik. (Aman, boş verin!) Sessizce gidip yine sessizce dönüyorduk. Neden, neden en başından beri susmayı tercih etmiştik? Oysa ilk zamanlar tartışma yoktu, ama hep o aynı sessizlik vardı. Hatırlıyorum, bazen bana sezdirmeden bakıyor, ben de bunu fark eder etmez iyice sessizleşiyordum. Gerçek şu ki sessizlikte ısrar eden bendim, o değil. Bir-iki kez coşkuyla bana sarılmaya kalktı ama bu coşku öyle hastalıklı öyle isterikti ki saygı dolu gerçek bir mutluluk istediğim için bunları soğuk karşıladım, haklıydım da, her coşku selinden sonra, ertesi gün hep tartışma çıkıyordu.

Aslında tartışma falan yoktu, yine o sessizlik çöküyordu ve gittikçe daha küstahça bir tavır takınıyordu: "İsyan ve bağımsızlık." Mesele buydu ve aslında becerememediği de buydu. Evet, bu uysal yüz gittikçe daha küstah bir hal alıyordu. İnanabiliyor musunuz, onun gözünde pisliğin teki olmuştum, bunu çok iyi öğrenmiştim. Özellikle de kendinden geçip çıldırdığında, bundan hiç kuşkum kalmıyordu. Bunca pislik ve yoksulluktan çıktıktan, yerleri temizledikten sonra, sen kalk yoksulluğumuza laf et! Görüyorsunuz efendim, bizimkisi yoksulluk değil tutumluluktu ama gerektiğinde lükse de kaçıyorduk, temiz çamaşır mesela. Oldum olası temiz bir kocanın karısına daima çekici geleceğini düşünmüşümdür. Gerçi o yoksulluktan değil, sözüm ona cimriliğe varan tutumlu davranışımdan şikâyetçiydi: "Sözüm ona hedefleri var, bu yüzden sert davranıyor." Tiyatroya gitmekten birdenbire kendisi vazgeçti. Ağzının kenarındaki küçümseyici çizgi-

1. P.İ. Yurkeviç'in tiyatro eseri. (Ç.N.)
2. Offenbach'ın operası. (Ç.N.)

ler de gittikçe daha çok ortaya çıkmaya başladı... Ben de gittikçe, iyiden iyiye sessizliğe gömülüyordum.

Mazeret bulmaya falan mı çalışıyorum? Buradaki başlıca mesele şu rehinci dükkânıydı. Müsaadenizle efendim, bir kadının, hele de on altı yaşındaki bir kadının, kocasına asla itaatsizlik edemeyeceğini sanıyordum. Kadınlarda özgünlük yoktur, bu bir aksiyomdur[1], hatta bu şimdi bile, halihazırda benim için bir aksiyomdur! Ya şu salonda yatana ne demeli; gerçek gerçektir, bu konuda Mill'in bile elinden bir şey gelmez![2] Oysa seven bir kadın, ah, seven bir kadın, sevdiği varlığın bütün ahlaksızlıklarını, hatta suçlarını bile hoş görür. Hatta öyle ki adam kendi kusurlarına, onun gibi mantıklı açıklamalar bulamaz. Bu yüce gönüllülüktür ama özgün değildir. Kadınların mahveden tek şey onlardaki özgünlük eksikliğidir. Peki neden, tekrar ediyorum, neden bana masanın üzerindekini gösterip duruyorsunuz? Yani masanın üzerindeki özgün mü? Ooo! Bakın o zamanlar sevgisinden emindim. Zaten sevmese üzerime atılıp boynuma sarılmazdı. Bu beni sevdiğini gösteriyordu, daha doğrusu sevmek istediğini. Evet, durum aynen şöyleydi: Sevmek istiyor, sevgiyi arıyordu. Asıl önemlisi de bunların gerisinde mazur göstermek zorunda olduğu hiçbir kötülük olmamasıydı. Siz "rehinci" diyorsunuz, bunu herkes söylüyor. E, rehinciysem ne olmuş? İnsanların en yüce gönüllüsü kalkıp rehinci oluyorsa bunun elbette bir nedeni vardır. Görüyorsunuz beyler, bizim de bazı düşüncelerimiz var... Yani bilirsiniz işte, bazı düşünceleri telaffuz edip sözcüklere döktüğünüzde korkunç derecede aptalca olur. İnsanı çok

1. (Fr.) Belit; kendiliğinden apaçık ve bundan dolayı öteki önermelerin ön dayanağı sayılan temel önerme. (Y.N.)

2. Burada öykünün kahramanı, İngiliz filozof John Stuart Mill'in *Kadınların Köleleştirilmesi* adlı kitabından ikna edici kanıtlar bulma peşindedir. (Ç.N.)

zor durumda bırakır. Peki, niçin? Nedeni yoktur. Çünkü hepimiz rezil yaratıklarız, gerçeklere dayanamıyoruz ya da ben yanlış biliyorum. Az önce "insanların en yüce gönüllüsü" dedim. Bu ne kadar gülünç olsa da, yine de tam olarak böyle. Zaten bu bir gerçek, yani en ama en gerçekçi gerçek. Evet, o zamanlar geçimimi sağlamak için bu rehinci dükkânını açmaya *hakkım vardı*: "Sizler beni kabul etmediniz, sizler, yani hepiniz, beni küçümseyici bir suskunlukla kapı dışarı ettiniz. Size heyecan dolu yaklaşımlarıma hep kırıcı bir şekilde karşılık verdiniz. Artık bundan dolayı sizinle arama duvar örmeye, otuz bin ruble biriktirmeye, hayatımın geri kalan kısmını Güney kıyılarında, Kırım'da bir yerlerde, dağların ve üzüm bağlarının arasında, şu otuz bin rubleyle satın alacağım kendi malikânemde geçirmeye hakkım var, en önemlisi de hepinizden uzakta, size karşı kin duymadan, idealimi gerçekleştirerek, Tanrı izin verirse, canımdan çok sevdiğim kadınla, ailemle birlikte, oradaki insanlara yardım ederek yaşayacağım." Hiç kuşkusuz, bunu şimdi kendime söylemem iyi bir şey, peki bunu o zaman yüksek sesle dile getirip ona ballandıra ballandıra anlatsaydım çok aptalca olmaz mıydı? İşte, mağrur sessizliğin de, hiç konuşmadan sessizce oturmamızın da sebebi buydu. O bunu anlayabilir miydi? On altı yaşında, ilkgençliğini yaşayan bir kızcağız benim mazeretlerimden, çektiğim acılardan ne anlayabilirdi ki? Bir yanda doğruculuk, hayatı tanımamak, gençliğin körü körüne kapıldığı inançlar, "altın kalpler"in körlüğü ve asıl önemlisi bir rehinci dükkânı vardı, yeter! (Rehinci dükkânında kötü bir adam mı oluyordum? Nasıl davrandığımı, kimseyi kazıklamadığımı görmüyor muydu?) Ah, şu dünyada gerçek ne kadar korkunç! Bu tatlı, uysal, ilahî kadın bir tirandı, ruhumun dayanılmaz tiranı, işkencecisiydi! Eğer bunu söylemezsem, kendime haksızlık etmiş olurum!

Onu sevmediğimi mi düşünüyorsunuz? Kim onu sevmediğimi söyleyebilir ki? Görüyor musunuz, nasıl bir ironi, doğanın ve kaderin nasıl kötü bir cilvesi! Bizler lanetliyiz, esasen insan yaşamı lanetli! (Özellikle de benimki!) Zaten, bir yerlerde hata yaptığımı daha yeni yeni anlıyorum! Bir şeyler ters gitmişti. Oysa her şey çok açık, planım gökyüzü gibi pırıl pırıldı: "Sert, gururlu davranmak ve kimsenin tesellisine ihtiyaç duymadan, sessizce acı çekmek." Durum aynen böyleydi, yalan söylemiyordum, yalan söylemiyordum! "Yapılanın bir yüce gönüllülük olduğunu şimdi fark edemese de sonra kendisi görür, bir gün kafasına dank ettiğinde de on kat daha fazla değer biçer, ellerini yalvarır gibi kavuşturup diz çöküp dualarla önümde eğilir." İşte plan buydu. Ne var ki bir şeyleri unutmuş ya da gözden kaçırmıştım. Bir şeyleri yapmayı beceremiştim. Ama yeter, yeter. Peki şimdi kimden af dileyeceğim? Her şey bitti. Cesur ol dostum ve gurur duy! Suçlu olan sen değilsin!..

Doğruyu söylüyorum, gerçekle yüzleşmekten korkmuyorum, suçlu olan *o*, suçlu olan *o!*..

V

UYSAL KIZ İSYAN EDİYOR

Tartışmalar, ansızın eşyalara ederinden fazla değer biçip kendince para vermeye kalkışması ve hatta bu konuda bir-iki kez benimle tartışmayı kendinde hak görmesi üzerine başladı. Dediklerine katılmadım. O sırada bir yüzbaşının karısı ortaya çıktı.

Yüzbaşının yaşlı karısı, ölmüş kocasının armağanı madalyonla gelmişti. Kocasından bir yadigârdı, elbette. Ben de otuz ruble vermiştim. İki gözü iki çeşme ağlayıp sızlanarak madalyonu muhafaza etmemizi istedi, tabii muhafaza ettik. Neyse uzatmayayım, beş gün sonra ansızın gelip sekiz ruble bile etmeyen bir bilezikle değiştirmek istedi. Elbette razı olmadım. Karımın bakışlarından bir şeyler sezmiş olacak ki benim olmadığım bir sırada gelmiş, benimki de bileziği alıp madalyonunu vermiş.

Aynı gün bunu öğrenir öğrenmez kibarca ama sert ve mantıklı bir biçimde konuşmaya başladım. Yatakta oturmuş sağ ayak parmak ucunu halıya sürterek (bu hareketi tik haline getirmişti) yere bakıyordu; dudaklarında kötü bir gülümseme vardı. O sırada sesimi yükseltmeden, sakin bir biçimde, paranın *benim* olduğunu, hayatımı da *istediğim* gibi yönlendireceğimi, zaten onu evime aldığımda, kendisinden hiçbir şey saklamadığımı belirttim.

Aniden ayağa fırladı, bir anda zangır zangır titreye-

rek –ne yaptı dersiniz–, birdenbire ayaklarını yere vurarak bana doğru gelmeye başladı; vahşi bir hayvan gibiydi, sinir krizi geçiriyordu, sinir krizi geçiren vahşi bir hayvandı sanki. Şaşkınlıktan donakaldım: Böylesine bir çılgınlığı hiç beklemiyordum. Ancak kendimi kaybetmedim, hatta hiç yerimden kıpırdamadan, yine eskisi gibi sakin bir sesle, bundan böyle onu işlerime karıştırmayacağımı belirttim. Yüzüme karşı kahkahayı basarak evden çıkıp gitti.

Aslında evden bensiz çıkıp gitmeye hakkı yoktu, daha nişanlıyken böyle anlaşmıştık. Akşama doğru geri döndü; tek söz etmedim.

Ertesi gün sabah erkenden yine çıkıp gitti. Bir sonraki gün yine. Dükkânı kilitleyip teyzelerin yolunu tuttum. Evlendiğimiz günden bu yana onlarla ilişkimi kesmiştim, ne ben onlara ne de onlar bana gelip gidiyorduk. Onlara gitmemişti. Teyzeler beni büyük bir merakla dinlediler ve gözlerinde bir alay, bana adeta, "Gördünüz gününüzü, hak ettiniz," diyorlardı.

Gülmelerinin bitmesini bekledim. Küçük teyzeyi, kız kurusunu, şıp diye yüz rubleye ikna ettim, yirmi beş rublesini de hemen çıkarıp verdim. İki gün sonra bu küçük teyze çıkıp geldi: "Bir subaydan bahsediyorlar, Yefimoviç, üsteğmen, alaydan eski bir arkadaşınızmış, bu işte parmağı varmış."

Hayretler içinde kalmıştım. Alayda en çok kötülüğü bu Yefimoviç'ten görmüştüm, bir ay kadar önce bir kez, sonra bir kez daha, hiç utanmadan, sözüm ona rehine bir şey vermek istiyormuş gibi dükkâna gelmişti, hatırlıyorum, karımla o zaman gülüşmeye başlamıştı. Bunun üzerine, aramızda geçenleri de hatırlayarak adama gidip dükkânıma gelme cüretini gösteremeyeceğini söyledim; ancak böyle bir şeyin olabileceğine dair aklıma en ufak bir şey gelmemişti, yalnızca yüzsüzün teki diye düşünmüştüm. Şimdi ise teyzesi birdenbire, karımla onun çok-

tan sözleştiklerini ve bütün her şeyi teyzenin eskiden tanıdığı, bir albayın dul karısı Yuliya Samsonovna'nın ayarladığını söylüyordu.

"Karınız bugünlerde bu kadının kapısını aşındırıyormuş."

Bu kısmı kısa keseceğim. Bu işin tamamı bana neredeyse üç yüz rubleye patlayacaktı ama her şey iki gün içinde ayarlanacak ve yan odada, kapalı kapıların arkasında durup karımla Yefimoviç'in baş başa yapacağı ilk *rendez-vous*'yu[1] dinleyecektim. Bunu beklerken de, bir gün öncesinde, onunla aramda kısa ama benim için oldukça önemli bir sahne yaşandı.

Akşam olmadan geri döndü, yatağa oturdu, alaylı alaylı bana bakıyor ve ayağını halıya vurup duruyordu. Ona bakarken aklımdan ansızın, şu son bir aydır ya da daha doğrusu şu son iki haftadır, tamamen hem de tamamen başka biri olduğuna dair bir düşünce geçti, hatta öyle ki eskiyle hiç alakası kalmadığını söylemek mümkündü; huysuz, aşırı saldırgan, utanmaz diyemem ama geçimsiz ve devamlı sorun çıkarmaya çalışan bir yaratık olmuştu. Buna çanak tutuyordu.

Uysallığı, yine de ona engel oluyordu. Böyle bir kadın çılgına dönüp ölçüyü kaçırsa bile, yalnızca kendi kendine kurup kendi kendini tahrik ettiği, kendi saflığı ve utangaçlığıyla baş etmesinin mümkün olmadığı çok açık görülür. Bundan dolayı da böyleleri bazen ölçüyü fazla kaçırdıklarında gözlerinize inanamazsınız. Oysa ahlaksızlığı alışkanlık haline getirmiş bir ruh, tam tersine, hep alttan alır, daha da iğrencini yapar ama bunu üzerinizde üstünlük kurma hakkı varmış gibi uygun bir biçimde ve nezaketle yapar.

1. (Fr.) Randevu. (Y.N.)

"Sizi alaydan düellodan korktuğunuz için kovdukları doğru mu?" diye sordu ansızın, damdan düşer gibi, gözleri parıldıyordu.

"Doğru, subayların kararıyla alaydan ayrılmam istendi, gerçi ben çok daha önce istifamı vermiştim."

"Bir korkak gibi mi kovdular sizi?"

"Evet, bir korkak olduğuma karar verdiler. Ancak düelloyu bir korkak olduğum için reddetmedim. Onların zorbaca kararına boyun eğmek istemedim, kendimi hakarete uğramış hissetmezken, neden düelloya davet edeyim ki. Bilin ki –o anda kendimi tutamadım– her şeyi göze alarak böyle bir zorbalığa karşı koymak, düelloya girmekten çok daha büyük bir cesaret ister," diye ekledim.

Kendimi tutamamıştım ve bu cümleyle sanki kendimi haklı göstermeye çalışıyor gibi olmuştum. Ona lazım olan da yalnızca buydu; kendimi yeniden küçük düşürmem. Zalimce kahkahayı patlattı.

"Peki, sonra Petersburg sokaklarında bir serseri gibi dolaştığınız, on kapik için dilendiğiniz, bilardo masalarının altında gecelediğiniz doğru mu?"

"Sennaya'da, Vyazemski'nin Hanın'da bile kaldım, evet, doğru. Sonraki hayatımda, alaydan ayrıldıktan sonraki hayatımda birçok rezalet yaşadım; kötü durumlara düştüm ama ahlaken alçalmadım; çünkü o zaman bile yaptıklarımdan herkesten çok ben nefret ediyordum. Yalnızca aklım ve iradem zayıflamıştı ve buna sebep olan da yalnızca içinde bulunduğum durumun umutsuzluğuydu. Ancak bunların hepsi geçmişte kaldı..."

"Tabii, artık parayla oynuyorsunuz!"

Böyle diyerek, rehinci dükkânını ima ediyordu. Ancak artık kendime hâkim olabiliyordum. Beni küçük düşüren açıklamalar duymaya can attığını görüyordum ama bu malzemeyi ona vermedim. O sırada bir müşteri

zili çaldı, onu karşılamak için salona geçtim. Bir saat sonra, ansızın çıkmak için giyindi, önümde durdu.

"Siz evlenmeden önce bana bunların hiçbirinden söz etmemiştiniz," dedi.

Karşılık vermedim, o da çıkıp gitti.

İşte böyle, ertesi gün bu odada, kapının arkasında dikilmiş gözetliyor, kaderin bana oynadığı oyunu dinliyordum, cebimde de bir revolver vardı. Süslenip püslenmişti, masada oturuyordu, Yefimoviç de karşısına geçmiş şaklabanlık yapıyordu. Peki ne mi oldu? Şöyle oldu: (bunu şerefim üzerine yemin ederek söylüyorum) Her ne kadar tam olarak ne hissettiğimin ve tahmin ettiğimin bilincinde olmasam da, kelimesi kelimesine önceden hissettiğim ve tahmin ettiğim şekilde oldu. Bilmiyorum, kendimi doğru dürüst ifade edebiliyor muyum?

Şöyle oldu. Bir saat boyunca dinledim ve bu bir saat boyunca çok soylu ve çok yüce bir kadının, pişkin, yüksek sosyeteden ahlaksız, budala, yılan ruhlu alçak bir herifle yaptığı sohbete tanık oldum. Şaşkınlık içinde, "Nereden," diye düşünüyordum, "bu saf, bu uysal, bu suskun kadın bütün bunları nereden biliyor?" Aristokrat dünyanın en esprili komedi yazarı bile, ahlaksızlığa karşı erdemin kutsal nefretinin ve safiyane kahkahaların yer aldığı böylesi gülünç bir sahne yaratamazdı. Üstelik söylediklerinde, kısacık cümlelerinde ne büyük bir parıltı, hazır cevaplarında tam bir keskinlik, verdiği hükümlerde ne büyük bir doğruluk vardı! Aynı zamanda, neredeyse tazecik bir kızın masumiyeti vardı. Yefimoviç'in aşk ilanına, hareketlerine ve tekliflerine gözlerinin içine bakarak kahkahayı basıyordu. Art niyetle gelen ve hiçbir direniş ummayan Yefimoviç birden öylece kalakaldı. Başlangıçta yalnızca cilveleştiğini düşünebilirdim, kendini daha değerli göstermek isteyen, sefih ama zeki bir yaratığın cilveleşmesi. Ama hayır, gerçek bir güneş gibi parlıyordu

ve kuşku duymak mümkün değildi. Bu toy kız sırf bana karşı duyduğu yapmacık ve abartılı nefret yüzünden bu buluşmaya karar vermiş olabilirdi ama durumu kavrayınca gözleri açılmıştı. Ne yapıp edip canımı acıtmak için çırpınıyordu ama böyle bir pisliğe kalkışınca da karmaşaya dayanamamıştı. İster Yefimoviç ister yüksek sosyeteden herhangi bir alçak, onun gibi günahsız, temiz, ideali olan birini ayartabilir miydi? Tam tersi olmuş, Yefimoviç'in girişimi sadece kahkahalara yol açmıştı. Tüm çıplaklığıyla bütün gerçeği görmüş ve duyduğu öfke, içten gelen alaylı sözlere neden olmuştu. Tekrar ediyorum, bu soytarı sonunda ezik ezik bakıyor, kem küm ederek yanıt veriyor, somurtmuş oturuyordu, öyle ki alçakça bir intikam duygusuyla onu incitmesinden korkmaya başlamıştım. Şerefim üstüne yemin ederek yine tekrarlıyorum, sahneyi neredeyse hiç şaşırmadan dinledim. Sanki bildiğim bir şeyle karşılaşmıştım. Sanki bununla karşılaşmak için gitmiştim. Hiçbir şeye, hiçbir suçlamaya inanmadan gitmeme karşın *revolveri* cebime koymuştum, ne yalan söyleyeyim! Onu başka biriyle düşünebilir miydim hiç? Onu neden sevmiş, neden değer vermiş, neden onunla evlenmiştim? Ah, tabii ki, o zamanlar benden nefret ettiğinden çok emindim ama aynı zamanda emin olduğum başka bir şey de, onun gerçekten masum olduğuydu. Kapıyı itip sergilenen bu sahneye son verdim. Yefimoviç ayağa fırladı, karımı elinden tutup benimle gelmesini istedim. Yefimoviç hemen kendini toplayıp gürleyerek gümbür gümbür kahkahayı bastı, "Evliliğin kutsal hakları önünde sesimi çıkaracak değilim, götürün onu, götürün! Biliyor musunuz," diye haykırdı arkamdan, "aslında namuslu bir adam sizin gibi biriyle dövüşmez ama eşinize olan saygımdan dolayı, ben emrinize amadeyim... Tabii siz, göze alabiliyorsanız..."

"Duydunuz mu?" diyerek karımı bir saniyeliğine kapının önünde durdurdum.

Sonra eve kadar yol boyunca ağzımızı açmadık. Elinden tutmuştum, o da karşı çıkmıyordu. Tam tersi. Darmadağın olmuştu ama bu sadece eve kadar sürdü. Eve gelince bir sandalyeye oturdu ve gözlerini doğruca bana dikti. Son derece solgun görünüyordu; dudakları hemen alaylı bir havaya bürünse de, artık ciddi ve sert bir biçimde meydan okurcasına bakıyordu, anlaşılan daha ilk anda, revolverle vurarak onu öldüreceğimden çok emindi. Ancak ben revolveri sessizce cebimden çıkarıp masanın üzerine koydum. Bir bana bir revolvere bakıyordu. (Şunu unutmayın ki bu revolver onun zaten bildiği bir şeydi. Rehin dükkânını açtığımdan beri yanımda taşıyordum ve doluydu. Dükkânı açınca, örneğin Mozer'in yaptığı gibi ne kocaman köpekler ne de güçlü kuvvetli bir uşak tutmak istemiştim. Müşterilerime kapıyı aşçı kadın açıyordu. Ancak bizim meslekte tedbirli olmak lazımdı, her ihtimale karşı revolveri dolu tutuyordum. Karım evime geldiği ilk günlerde bu revolveri çok merak etmiş, onunla ilgili sorular sormuştu, ben de yapısını ve çalışma sistemini anlatmış, ayrıca bir kere de hedefe nişan alması için ikna etmiştim. Evet, bunu unutmayın!) Onun korku dolu bakışlarına aldırmadan, yarı soyunmuş olarak yatağa uzandım, çok halsiz düşmüştüm, saat de ilerlemişti, on bir civarıydı. O ise aynı yerde oturmaya devam ediyordu, iki saat kadar daha öylece hiç kıpırdamadan oturdu, sonra mumu söndürüp üzerindeki giysilerle duvar kenarındaki divana uzandı. İlk kez benden ayrı yatıyordu – bunu da unutmayınız...

VI

KORKUNÇ BİR ANI

Şimdi gelelim şu korkunç anıya... Sabahleyin uyandım, sanırım saat sekiz olmuştu, oda neredeyse tamamen aydınlanmıştı. Uyanır uyanmaz aklım başıma geldi ve hemen gözlerimi açtım. O, elinde revolver masanın yanında dikiliyordu. Uyandığımı ve ona baktığımı fark etmedi. Birden, elindeki revolverle bana doğru yöneldiğini gördüm. Hemen gözlerimi kapadım ve derin bir uykudaymışım gibi yaptım.

Yatağın yanına gelip başucumda durdu. Her şeyi işitiyordum; bir ölüm sessizliği çökmüştü, bu sessizliği bile duyuyordum. O anda bir ürperti hissettim ve aniden istemesem de dayanamayıp gözlerimi açtım. Gözlerini dikmiş bana, gözlerimin ta içine bakıyordu ve revolver çoktan şakağıma dayanmıştı. Bakışlarımız karşılaştı. Ancak bu bakışmamız bir saniye sürdü. Hemen gözlerimi sıkıca kapadım ve aynı anda tüm benliğimle, beni neyin beklediğine aldırmaksızın hiç kıpırdamadan ve gözlerimi açmadan yatmaya karar verdim.

Aslında bazen böyle şeyler olur, çok derin uykuda olan biri ansızın gözlerini açar, hatta bir saniyeliğine başını kaldırıp odayı gözden geçirir, sonrasında, bir an içinde bilinçsizce başını yeniden yastığa koyar ve hiçbir şey hatırlamadan uyumaya devam eder. Onun bakışlarıyla

karşılaşıp revolveri şakağımda hissettiğim an, çok derin uyuyan biri gibi, aniden hiç kıpırdamadan gözlerimi yeniden kapadım. Öyle ki gerçekten uyuduğumu ve hiçbir şey görmediğimi sanabilirdi, hele de *böylesi* bir anda, gördüklerimden sonra gözlerimi yeniden kapamam inanılacak şey değildi.

Evet, inanılacak gibi değildi. Ancak yine de aynı anda kafamda, gerçeği anlayabilirdi diye bir şimşek çakmıştı. Ah, bir andan daha kısa bir süre içinde, ne müthiş bir düşünce kasırgası, nasıl bir duygu seli yaşadım, yaşasın insan düşüncesinin elektrik hızı! Böyle bir durumda, (bana öyle geliyordu) şayet gerçeği sezip uyumadığımı anlarsa ölüme hazır oluşumla onu baskı altına alabilirdim, o zaman da eli titreyebilirdi. Belki de bu yepyeni olağanüstü izlenim karşısında önceki kararlılığı sarsılabilirdi. Yüksekte duranların aşağı, uçuruma atlama isteği duydukları söylenir. Sanırım, pek çok intihar ve cinayetin sebebi de revolverin ele alınmış olmasıdır. İşte aynı uçurum, işte hedefi ıskalayamayacağı kırk beş derecelik bir açı ve insanı dayanılmaz şekilde tetiği çekmeye zorlayan bir şey. Ancak her şeyi gördüğümün, her şeyi bildiğimin ve ölümü onun ellerinden sessizce beklediğimin idraki onun böyle bir şeye meyletmesine engel olabilirdi.

Sessizlik sürüyordu ve ansızın şakağımda, saçlarımın arasında demirin soğuk temasını hissettim. Kurtulacağından çok mu emindin diye şimdi soracak olsanız Tanrı şahidim olsun size şu yanıtı verirdim: Hiç umudum yoktu, olsa olsa yüzde bir şans verirdim. Peki niçin ölümü kabul ediyordum? Buna şöyle bir soruyla karşılık verirdim: Taptığım bir varlık bana silah doğrulttuktan sonra hayatın ne anlamı kalır? Ayrıca tüm varlığımla, tam da o anda aramızda bir mücadele olduğunu, arkadaşları tarafından korkaklığı yüzünden dışlanmış şu dünkü korkağın korkunç bir ölüm kalım düellosuna girdiğini

biliyordum. Bunu biliyordum, eğer gerçeği yani uyumadığımı anladıysa o da biliyordu.

Belki de böyle bir şey yaşanmadı, belki de o zaman aklımdan böyle şeyler geçmedi ama öyle düşünmemiş olsam da, aynen bu şekilde olmuş olmalıydı, çünkü tek yaptığım, daha sonra hayatımın her ânında bunu düşünmekti.

Ancak şimdi siz kalkıp, "Neden suç işlemesine engel olmadınız?" diye soracaksınız. Ah, daha sonraları o saniyeyi hatırladıkça her seferinde sırtım buz keserek bu soruyu kendime yüzlerce kez sordum. Ancak o zaman korkunç bir umutsuzluk içindeydim, mahvolmuştum, ben mahvolmuş bir haldeyken bir başkasını nasıl kurtarabilirdim? Ayrıca, o zaman birini kurtarmak isteyip istediğimi nereden biliyorsunuz? O sırada ne hissettiğimi nereden biliyorsunuz?

Yine de olup biteni anlamak için yanıp tutuşuyordum: Saniyeler akıp gidiyordu, ölüm sessizliği hâkimdi; hâlâ tepemde duruyordu, ansızın umutla irkildim! Hızla gözlerimi açtım. Odada değildi. Yataktan kalktım, kazanmıştım, o da sonsuza dek kaybetmişti!

Semaverin yanına gitmek için odadan çıktım. Semaver bizde hep ilk odaya konurdu ve çayı o yapardı. Sessizce masaya oturdum ve uzattığı bir bardak çayı aldım. Beş dakika kadar sonra ona şöyle bir baktım. Korkunç derecede bembeyaz kesilmişti, öyle ki dünkü halinden daha da beyazdı ve bana bakıyordu. Ansızın, evet ansızın ona baktığımı görünce, gözlerinde çekingen bir soru belirdi, kanı çekilmiş dudaklarıyla belli belirsiz gülümsedi. Demek ki, hâlâ kuşkulanıyor ve kendine soruyordu: "Biliyor mu, bilmiyor mu; gördü mü, görmedi mi?" Kayıtsızca gözlerimi çevirdim. Çaydan sonra dükkânı kilitledim ve çarşıya gidip demir bir karyola, bir de paravan aldım. Eve dönünce karyolayı salona koymasını, para-

vanla da ayırmasını istedim. Karyola onun içindi ama ona hiçbir şey söylemedim. Hiçbir şey söylemesem de, bu karyoladan dolayı, "her şeyi gördüğümden ve bildiğimden" artık hiç şüphesi kalmamıştı. Gece olunca revolveri her zamanki gibi masanın üzerine bıraktım. O da sessizce yeni yatağına yattı: Nikâhımız bozulmuştu, o "yenilmişti ancak bağışlanmamıştı." Geceleyin durmadan sayıkladı, sabaha doğru ateşi çıktı. Tam altı hafta yataktan çıkmadan yattı.

İkinci Bölüm

I

GURUR RÜYASI

Lukerya biraz önce artık yanımda kalmayacağını, hanımefendinin cenazesi kaldırıldıktan sonra ayrılacağını bildirdi. Diz çökmüş beş dakikadır dua ediyordum, oysa bir saat dua etmek istiyordum ama durmadan düşünüyor, düşünüyordum, bambaşka düşünceler içindeydim, başım da çatlıyordu, böyle bir durumda dua etmek başlı başına günah! İşin garibi, gözümü uyku tutmuyordu. Oysa büyük, çok büyük üzüntüler yaşandığında, ilk güçlü sarsıntılardan sonra insan hep uyumak ister. Ölüme mahkûm olanların son gece çok derin uyudukları söylenir. Zaten insanın doğası gereği de öyle olmalı, yoksa dayanacak gücü kalmaz... Divana uzandım ama uyku tutmadı...

Ben, Lukerya ve hastaneden tuttuğum bir hemşire, hasta yattığı altı hafta boyunca gece gündüz ona baktık. Paraya acımıyordum, hatta içimden onun için daha fazla harcamak geliyordu. Doktor Shreder'i çağırdım, ona vizite başına on ruble ödüyordum. O kendine gelince ortalıkta çok görünmemeye çalıştım. Niye bunu anlatıyorum ki? İyice kendine gelip ayaklanınca, yine o sırada onun için aldığım odamdaki özel masada durgun ve sessizce oturmaya başladı... Evet, doğrusu hiç konuşmuyorduk; tabii sonraları yavaş yavaş konuşmaya başladık ama havadan sudan şeylerden. Kuşkusuz, bu konuşmala-

rı da bilerek uzatmıyordum ama onun da gereğinden fazla konuşmak zorunda kalmadığı için ne kadar memnun olduğunun çok iyi farkındaydım. Onun açısından bu bana çok doğal geliyordu, "Çok sarsıldı ve tamamen yenildi," diye düşünüyordum, "unutması ve alışması için ona biraz zaman vermeli." Böylece hiç konuşmuyorduk ama geçen her dakika kendimi olacaklara hazırlıyordum. Sanırım, o da aynı şeyi yapıyordu ve o anda tam olarak ne düşündüğünü bilmeye müthiş can atıyordum.

Şunu da ekleyeyim; ah, hastalığı sırasında başında ah vah ederek neler çektim kimse bilmez elbette. Ancak kendi kendime inliyor ve inlemelerimi Lukerya'dan bile gizliyor, bastırıyordum. Onun bütün bunları öğrenmeden öleceğini bırakın hayal etmeyi, aklımın ucuna bile getiremiyordum. Tehlikeyi atlatıp sağlığına kavuşmaya başladığında da, çok iyi hatırlıyorum, hızlıca ve çabucak sakinleştim. Ayrıca, *geleceğimizle ilgili kararı da olabildiğince ötelemeye*, şimdilik her şeyi olduğu gibi bırakmaya karar verdim. Evet, o zaman bana *garip ve beklenmedik* bir şey olmuştu, bunu başka türlü adlandıramıyorum: Ben kazanmıştım ve yalnızca bunun bilincinde olmak bile benim için yeterince mükemmel bir şeydi.

İşte bütün kış böyle geçti. Ah, bütün o kış boyunca, hayatımdan hiç olmadığım kadar memnundum. Biliyor musunuz, karımla yaşadığım o felakete kadar, dışarıdan bakıldığında hayatımla ilgili tek kötü şey, beni her gün her saat tüketen şey, itibarımı yitirerek alaydan ayrılmamdı. Özetle; bana karşı zorbaca bir haksızlık yapılmıştı. Aslına bakarsanız, zor ve belki de gülünç karakterim yüzünden arkadaşlarım beni pek sevmezdi; hem zaten çoğu zaman, sizin için yüce, kutsal ve onurlu olan bir şey nedense yoldaş grubunuza gülünç gelir. Ah, arkadaşlarım beni hiçbir zaman sevmedi, okulda bile. Beni hiçbir zaman hiçbir yerde sevmediler. Lukerya da beni

sevmiyor. Alaydaki olay her ne kadar beni sevmemelerinden kaynaklansa da, hiç kuşkusuz bir tesadüf eseriydi. Aslında bence, belki de hiç olmayacak, bulutlar gibi yanınızdan geçip gidebilecekken pek çok talihsizliğin bir araya gelmesiyle gerçekleşen bir olay yüzünden mahvolmaktan daha incitici daha dayanılmaz bir şey olamaz. Aydın geçinen biri için küçük düşürücü.

Olay şu şekilde gerçekleşti.

Tiyatroda, perde arasında büfeye gitmiştim. Süvari A...yev, o sırada ansızın içeri girip orada bulunan bütün subayların önünde, uluorta, kendi alaylarından iki subaya, bizim alaydan Yüzbaşı Bezumtsev'in koridorda az önce çıkardığı rezaleti bağıra bağıra anlatmaya başladı. "Galiba sarhoş," diyordu. Ancak bir yanlış anlaşılma olmuştu, çünkü Yüzbaşı Bezumtsev sarhoş değildi ve bir rezalet falan da olmamıştı, dolayısıyla da konuşma başlamadan bitti. Subaylar başka şeylerden konuşmaya başladılar, konu da bu şekilde kapandı, ancak ertesi gün bu dedikodu bizim alaya yayıldı ve hemen süvari subayı A...yev'in, Yüzbaşı Bezumstsev hakkında küstahça konuştuğu sırada, büfede bizim alaydan yalnızca benim olduğum ve A...yev'in yanına gidip onu uyarmadığım konuşulmaya başlandı. Onu neye dayanarak uyaracaktım? Eğer Bezumtsev'e diş biliyorsa, bu onların kişisel sorunuydu, üstüme vazife olmayan bir şeye ne diye burnumu sokacaktım? Bununla birlikte subaylar, olayın kişisel olmadığını, alayı da ilgilendirdiğini söylemeye ve bizim alayın subaylarından da yalnızca ben orada olduğum için sessiz kalarak büfede olan herkese, bütün subaylara, alayımızın şan ve şerefinin bizim subaylarımızın çok da umurunda olmadığını gösteren bir davranış sergilediğimi ileri sürmeye başladılar. Böyle bir görüşe katılamazdım. Bana her ne kadar geç de olsa, A...yev'le usulünce görüşüp konuyu halletmem koşuluyla hâlâ bu

hatamı düzeltebileceğimi bildirdiler. Böyle bir şey yapmak içimden gelmedi, çok öfkelenmiştim, gururlu bir tavırla reddettim. Hemen peşinden de istifayı bastım. İşte bütün olay bu. Göğsümü gere gere, ancak ruhum incinmiş olarak alaydan ayrıldım. Aklıma da, irademe de sahip olamaz hale gelmiştim. Tam da o sırada, kız kardeşimin kocası Moskova'daki küçük servetimizi, benim hisseme düşen minicik kısım da dahil varımızı yoğumuzu yiyip bitirmez mi, böylece beş parasız sokakta kaldım. Bir memurluk alabilirdim ama almadım. Parlak bir üniformadan sonra demiryollarına memur olarak giremezdim. Böylece en utanç verici, en rezil, en aşağılık, beterin beteri bir yol seçmiş oldum. Derken karanlık anılarla dolu, hatta sonu Vyazemski'nin hanına kadar varan üç yıllık rezil bir hayat. Bundan bir buçuk yıl önce varlıklı, ihtiyar bir kadın olan vaftiz annem Moskova'da ölmüş ve umulmadık bir biçimde, vasiyetinde, diğerlerinin yanı sıra bana da üç bin ruble bırakmıştı. Bunun üzerine düşünüp taşındım ve hemen kaderimi belirleyen kararı verdim. Kimseden özür dilemeden bir rehinci dükkânı açacaktım, para kazanacak sonra kendime bir ev yapacak ve önceki anılardan uzak yeni bir hayat kuracaktım, işte plan buydu. Bununla birlikte karanlık geçmişim ve sonsuza dek zedelenen itibarım her saat her dakika bana acı çektiriyordu. O sırada evlendim. Kazara mı değil mi, bilmiyorum. Ancak onu eve götürürken aslında bir dost götürdüğümü, bir dosta da gerçekten çok ihtiyacım olduğunu düşünüyordum. Ama dostu hazırlamam, onu yoğurmam ve hatta fethetmem gerektiğini de çok açık görüyordum. Peki bu on altı yaşındaki önyargılı kıza herhangi bir şeyi böyle hemen nasıl anlatabilirdim? Örneğin, revolverle olan korkunç felaket kazara imdadıma koşmasaydı, bir korkak olmadığıma, alayda beni haksız yere korkaklıkla yaftaladıklarına onu nasıl inandırabi-

lirdim? Neyse ki felaket tam zamanında yetişti. Revolver sayesinde bütün karanlık geçmişimden öcümü aldım. Bundan kimsenin haberi olmasa da, o öğrenmişti, bu da benim için her şey demekti, çünkü o tek başına benim için her şeydi, gelecekle ilgili hayallerimin en büyük umuduydu! O kendim için hazırladığım biricik insandı, bir başkasına da ihtiyacım yoktu, hem artık her şeyi öğrenmişti, en azından düşmanlarımın safına katılma konusunda haksız bir biçimde aceleci davrandığını da anlamıştı. Bu düşünce beni kendimden geçiriyordu. Artık onun gözünde bir alçak olamazdım, olsa olsa tuhaf bir adamdım hepsi bu, üstelik bütün bu olup bitenden sonra, artık bu düşünce bana hiç de o kadar fena gelmiyordu. Tuhaflık bir kusur değildir, tam tersi, bazen kadınlara cazip gelir.

Kısacası, düğümün çözülmesini bilerek öteledim; olup bitenler, şimdilik benim için huzura kavuşmam adına oldukça yeterliydi, hem hayallerimi süsleyecek bir hayli malzeme ve izlenim de sağlamıştı. Burada işin kötü yanı, bir hayalperest olmamdı: Benim açımdan yeterince malzemem vardı ama sıra ona gelince, *bekleyebilir* diye düşünüyordum.

Bütün kış bu şekilde, birtakım beklentiler içinde geçti. Masasının başına oturduğunda, gözucuyla onu seyretmeyi seviyordum. Ev işleriyle uğraşıyor, dikiş dikiyor, akşamları bazen dolabımdan aldığı kitapları okuyordu. Dolaptan kitap seçimi de benim tercihime göre olmalıydı. Neredeyse hiçbir yere çıkmıyordu. Her gün, yemek sonrası karanlık çökmeden onu yürüyüşe çıkarıyordum ama bu gezintilerimizde eskisi gibi tamamen suspus kalmıyorduk. Özellikle suskun kalmıyormuşuz, ahenk içindeymişiz gibi bir hava yaratmaya çalışıyordum, ancak daha önce de söylediğim gibi her ikimiz de sözü uzatmaktan kaçınıyorduk. Bunu bilerek yapıyor ve ona "za-

man vermek" gerekiyor diye düşünüyordum. Ancak ben sezdirmeden ona bakmaktan hoşlandığım halde, tüm kış boyunca bir kez olsun onun bakışını üzerimde yakalamamış olmamın, kış sonuna kadar hiç aklıma gelmemesi kuşkusuz garipti! Bunu çekingenliğine bağlıyordum. Ayrıca hastalık sonrası üzerine ürkek bir uysallık çökmüştü, bitkin görünüyordu. Hayır, en iyisi bekle, "nasıl olsa sana kendisi yaklaşacak...

Bu düşünce beni iyice kendimden geçiriyordu. Bir şey daha ekleyeceğim; bazen sanki bile bile kendimi kızıştırıyor, ruhumu ve aklımı gerçekten de sanki ona karşı son derece kırgınmışım gibi kışkırtıyordum. Bu bir süre daha devam etti. Ancak nefretim asla olgunlaşmıyor, ruhumda kalıcı bir biçimde yer etmiyordu. Bana sanki bu yalnızca bir oyunmuş gibi geldiği oluyordu. O zaman da, her ne kadar yatak ve paravan alarak nikâhı kendim bozmuş olsam da, onu asla günah işlemiş biri gibi göremiyordum. Bu, onun işlediği suçu hafife aldığımdan değildi, daha ilk günden, hatta karyolayı almadan önce bile, onu tamamen bağışlamak yönünde bir düşüncem olmasındandı. Kısacası ahlaki açıdan hoşgörüsüz biri olduğum için bu durum benim açımdan tuhaftı. Aksine, benim gözümde öyle yenik düşmüş, öyle aşağılanmış, öyle ezilmiş bir haldeydi ki her ne kadar arada bir onun aşağılanması düşüncesi müthiş hoşuma gitse de, bazen ona çok acıyordum. Eşit olmadığımız düşüncesi hoşuma gidiyordu...

Bu kış bilerek yaptığım bazı iyi şeyler oldu. İki kişinin borcunu sildim, zavallı bir kadına karşılığında rehin almadan para verdim. Karıma da bunlardan söz etmedim, zira ona yaranmak için yapmamıştım, ancak sözünü ettiğim kadın teşekkür etmek için çıkıp geldi, neredeyse ayaklarıma kapanıyordu. Böylece yaptığım iyilik açığa çıktı. Bana öyle geldi ki kadına yardımcı olduğumu öğrenince gerçekten memnun olmuştu.

Bahar yaklaşıyordu, nisanın yarısı olmuştu, çift pencerenin bir çerçevesi çıkarılmış ve güneş parlak ışınlarıyla bizim sessiz odalarımızı aydınlatmaya başlamıştı. Ancak gözlerimin önünde bir perde vardı ve aklımı kör ediyordu. Uğursuz, korkunç bir perde!

Nasıl olduysa, bir gün gözlerimin önündeki perde aniden kalktı, gözlerim birden açıldı ve her şeyi anladım! Bu bir rastlantı mıydı, yoksa öyle birdenbire günü mü gelmişti ya da güneş ışını alıklaşan beynimde bir gizemi, bir düşünceyi mi tutuşturmuştu? Hayır, beynimde ne bir gizem ne de bir düşünce vardı, yalnızca bir damar atmaya başlamıştı, uyuşmuş bir damar önce titremeye başlamış, sonra iyice canlanıp uyuşan tüm ruhumu ve şeytani gururumu aydınlatmıştı. O anda aniden yerimden fırladım. Evet, ansızın, birdenbire olmuştu. Akşamüzeriydi, saat beş civarı, yemekten sonra...

II

PERDE ANSIZIN KALKTI

Öncelikle bir çift sözüm var. Bir ay kadar önce onda tuhaf bir dalgınlık fark ettim, buna suskunluk denemezdi, tam bir dalgınlıktı. Bunu da aniden fark etmiştim. İşinin başına oturmuş, başını eğmiş dikiş dikiyordu ve ona baktığımı görmüyordu. Dal gibiydi, süzülüp solmuştu, dudaklarının kanı çekilmişti, bu halini görünce birden hayretler içinde kaldım, bütün bunlar dalgın haliyle birleşince beni ansızın bir hayli sarstı. Eskiden de özellikle geceleri, kısa, kuru kuru öksürüklerini duyuyordum. Ona hiçbir şey söylemeden, hemen kalkıp Doktor Shreder'i çağırmaya gittim.

Doktor Shreder ertesi gün geldi. Karım çok şaşırmıştı, bir Shreder'e bir bana bakıyordu.

"Şey, ben iyiyim," dedi belli belirsiz gülümseyerek.

Shreder onu şöyle bir muayene ettikten sonra (şu tıp adamları da bazen aşırı üstünkörü iş yapıyorlar) yan odaya geçip öksürüğünün geçirdiği bir hastalıktan kaldığını, baharla birlikte deniz kıyısında bir yerlere gitmenin, eğer bu olmazsa, en azından yazlığa geçmenin iyi olacağını söylemekle yetindi. Kısacası doktor zayıf düştüğü dışında dişe dokunur hiçbir şey söylemedi. Shreder gider gitmez, bana yine büyük bir ciddiyetle baktı.

"Ben çok, çok iyiyim," dedi.

Ancak bunu söyler söylemez aniden kıpkırmızı kesildi, duyduğu utançtan olmalıydı. Galiba, bu utançtı. Ah, daha yeni anlıyorum; hâlâ kocası olduğum, dahası gerçek bir koca gibi onunla ilgilendiğim için utanıyordu. Ne var ki o zaman bunu anlamamış ve yüzünün kızarmasını çekingenliğine vermiştim. (Perde!)

İşte bundan bir ay kadar sonra, pırıl pırıl güneşli bir nisan gününde, saat beşte rehin dükkânında oturmuş hesap kitap yapıyordum. Aniden odamızda, masasının başında, elinde işle, sessizce ama çok sessizce... onun şarkı söylediğini işittim. Bu ilk kez karşılaştığım durum bende çok sarsıcı bir etki yarattı, gerçi bugüne kadar da nedenini hâlâ anlamış değilim. Belki onu eve götürdüğüm, revolverle hedefe nişan alarak hoplayıp zıpladığımız o ilk günlerde ama onun dışında, şimdiye kadar onu şarkı söylerken hiç duymamıştım. O zamanlar sesi oldukça güçlüydü, çın çın ötüyordu, her ne kadar çatlak, çıksa da son derece hoş ve sağlıklıydı. Şimdiyse şarkıyı öyle cansız söylüyordu ki, üstelik şarkı o kadar hüzünlü değildi (bir romanstı) ama sanki sesinde bir çatlak bir kırık vardı, zayıf sesi şarkının sonunu getiremeyecek gibiydi, sanki hasta olan şarkıydı. Şarkıyı alçak sesle söylüyordu ve sesi aniden yükselip kesildi, öylesine içler acısı, zayıf bir sesti ki acınacak bir şekilde kesilip gidivermişti. Birkaç kez öksürdü ve yeniden çok yavaş, zar zor duyulur bir sesle söylemeye başladı...

Endişelerime güleceksiniz ama neden endişelendiğimi asla anlamayacaksınız! Hayır, henüz ona acımıyordum, bu tamamen başka bir şeydi. Başlangıçta, en azından ilk dakikalarda, ansızın bir kafa karışıklığı ve korkunç bir şaşkınlığa kapıldım; korkunç ve tuhaf, iç acıtıcı, neredeyse kindar bir şaşkınlık yaşadım: "Şarkı söylüyor, hem de benim yanımda! *Yoksa varlığımı unuttu mu?*"

İyice sarsılmıştım, yerimde oturup kalmıştım sonra

birden ayağa kalktım, hiçbir şey düşünmeden şapkamı kaptığım gibi dışarı çıktım. Neden ve nereye gittiğim hakkında en ufak bir fikrim yoktu. Lukerya paltomu uzatmaya çalışıyordu.

"Şarkı mı söylüyor?" dedim istemsizce.

Lukerya bir anlam veremedi ve anlamsız anlamsız bana bakmaya devam etti, gerçi ben de anlaşılır gibi değildim.

"İlk kez mi şarkı söylüyor?"

"Hayır, siz yokken bazen söylüyor," dedi Lukerya.

Her şeyi çok iyi hatırlıyorum. Merdivenlerden inip sokağa çıktım ve amaçsızca yürüdüm. Köşeye gelince, durup etrafıma bakınmaya başladım. Gelip geçenler bana çarpıyordu ama umursamıyordum. Oradaki bir arabacıya seslendim ve Politseyski Köprüsü'ne gitmek için onu tuttum, neden bilmiyorum. Sonra birden vazgeçip arabacıya yirmi kapik verdim ve anlamsızca gülerek, "Bu, sana verdiğim rahatsızlık için," dedim ama içim içime sığmıyordu. Adımlarımı hızlandırarak evin yolunu tuttum. Çatlak, çaresiz, aniden kesilip kalan sesi ruhumun derinliklerinde yeniden çınlamaya başlamıştı. Soluğum kesiliyordu. Gözlerimin önündeki perde kalkıyordu, kalkıyordu! Benim yanımda şarkı söylediğine göre, demek ki varlığımı unutmuştu, bu çok açık ve korkutucuydu. Bunu yüreğimde hissediyordum. Ama içimde öyle bir sevinç doğmuştu ki bu korkuyu bastırıyordu.

Ey, kaderin cilvesi! Zaten bütün kış ruhumda, içime doğan bu sevinçten başka bir şey yoktu ve olamazdı da, peki kış boyunca ben neredeydim? Kalbime kulak veriyor muydum? Merdivenleri büyük bir hızla koşarak çıktım, içeri girerken ne haldeydim, çekine çekine mi girmiştim, bilmiyorum. Anımsadığım tek şey, sanki yer yerinden oynuyor ve bir ırmağın sularına kapılmış gidiyordu. Odaya girdim, o her zamanki yerinde oturmuş, başını

önüne eğmiş, dikiş dikiyordu ama artık şarkı söylemiyordu, aldırış etmeyen gözlerle bana şöyle bir baktı, buna bakmak denmezdi, odaya herhangi biri girdiğinde her zaman yapılan bir türden kayıtsız bir hareketti sadece.

Doğruca ona doğru gidip yanı başındaki sandalyeye oturdum, aklımı büsbütün oynatmış gibiydim. Sanki korkmuş gibi hızla bana baktı; elini tuttum, ona ne dedim, yani ne söylemek istedim hatırlamıyorum; çünkü doğru dürüst konuşamıyordum. Sesim kesiliyor, anlaşılmıyordu. Zaten ne söyleyeceğimi bilmiyordum, bildiğim tek şey nefesimin kesildiğiydi.

"Konuşalım... sen de biliyorsun... bir şey söylesene!" diyerek ansızın aptalca saçmalamaya başladım.

Ah, aklımı mı kaçırmıştım? O yeniden irkildi ve büyük bir korkuyla bana bakarak kendini geriye attı, gözlerinde ansızın *sert ama şaşkın* bir ifade belirmişti. Evet, *sert ve şaşkın* bir ifade. Gözlerini kocaman kocaman açmış bana bakıyordu. Bu sertlik, bu sert, şaşkın ifade bir anda beni ezip geçti. Her ne kadar sessiz kalsa da, ansızın beliren bu şaşkın hali, "Demek bir de sevgi istiyorsun? Sevgi, öyle mi?" diye sorar gibiydi. Her şeyi ama her şeyi anlamıştım. Tamamen sarsılmış bir halde oracıkta, ayaklarının dibine yığıldım. Evet, ayaklarına kapandım. Hızla yerinden fırladı ama ben var gücümle ellerine sımsıkı yapıştım.

Yaşadığım çaresizliğin tamamen farkındaydım, hem de nasıl! İnanır mısınız, içimde öyle müthiş fırtınalar kopuyordu ki dayanamayıp öleceğimi sandım. Kendimden geçmiş bir halde büyük bir mutluluk içinde ayaklarını öpüyordum. Evet, içinden çıkılmaz çaresiz durumumu bile bile, eşi benzeri olmayan sonsuz bir mutluluk içindeydim! Ağlıyor, bir şeyler söylüyor ama doğru dürüst konuşamıyordum. Duyduğu korku ve şaşkınlık yerini ansızın sorularla dolu endişeli bir düşünceye bırakmıştı,

bana tuhaf tuhaf hatta vahşice bakıyor ve olup biteni bir an önce anlamak istiyordu. Sonrasında gülümsedi. Ayaklarını öptüğüm için çok utanıyordu, hemen ayaklarını kaçırıyordu ama ben bu sefer de bastığı yerleri öpüyordum. Bunu görünce birden utanarak gülmeye başladı (insanlar utanarak güldüklerinde anlarsınız). Derken sinir krizine tutuldu, bunu görüyordum, elleri titriyordu ama ben oralı değildim, durmadan mırıldanarak onu sevdiğimi, ayaklarının dibinden kalkmayacağımı söylüyordum. "Bırak eteğini öpeyim... Bırak hayatım boyunca sana bu şekilde tapınayım..." Bilmiyorum, hatırlamıyorum, birden hıçkıra hıçkıra ağlamaya ve zangır zangır titremeye başladı; korkunç bir sinir krizi geçiriyordu. Onu korkutmuştum.

Onu yatağa götürdüm. Sinir krizi yatışınca, yatağa oturup perişan bir halde ellerimi yakaladı ve sakin olmamı istedi:

"Bu kadar yeter, kendinize işkence etmeyin, sakin olun!"

Sonra yeniden gözyaşlarına boğuldu. O akşam onu hiç yalnız bırakmadım. Ona durmadan bir şeyler anlatıyor, hemen ilk fırsatta, iki hafta içinde onu Bolonya'ya yüzmeye, denize götüreceğimi, sesindeki kırıklığı fark ettiğimi, rehin dükkânını kapatıp Dobronravov'a satacağımı ve yepyeni bir hayatın başlayacağını söyleyip duruyordum, en önemlisi de, "Bolonya'ya, Bolonya'ya!" diyordum. Beni dinliyor, dinledikçe daha çok korkuyor, korkusu gittikçe katlanıyordu. Ancak benim için önemli olan bu değildi, yeniden ayaklarına kapanmak, ayaklarını, ayağını bastığı yerleri tekrar tekrar öpmek ve ona tapınmak için gittikçe artan, dayanılmaz bir istek duyuyordum ve ikide bir, "Senden başka hiçbir şey ama başka hiçbir şey istemiyorum," diye tekrar ediyordum, "bana hiçbir cevap verme, beni dikkate bile alma, yeter ki bir köşeden sana bakmama izin ver, istersen sana ait bir eşya

gibi, minik köpeğinmişim gibi davran bana..." diyordum. O ağlıyordu.

"Ben de, bu şekilde yaşamamıza izin vereceğinizi umuyordum." Bu kelimeler ağzından ansızın, düşünmeden çıkmıştı, o kadar düşünmeden söylenmişti ki belki de kendisi bile ne söylediğinin hiç farkında değildi, ama yine de, ah, bunlar o akşam benim için onun söylediği en önemli, en can alıcı ve en anlaşılır sözlerdi ve sanki bu sözler kalbime bıçak gibi saplanmıştı! Bu sözler bana her şeyi ama her şeyi açıklıyordu ama yine de o yanı başımda, gözümün önünde olduğu sürece dayanılmaz bir umut besliyordum ve müthiş mutluydum. Ah, o akşam onu çok yormuştum ve bunun farkındaydım ama durmaksızın, her şeyi çabucak değiştireceğimi düşünüyordum. Sonunda geceye doğru iyice yorgun düştü, onu uyuması için ikna ettim, hemen derin bir uykuya daldı. Sayıklamasını bekliyordum, sayıkladı da ama çok az. Geceleyin neredeyse dakika başı yatağımdan kalkıp ayağımda terlikler, usulca ona bakmak için yanına gidiyordum. O zamanlar ona üç rubleye aldığım ucuz demir karyolada yatan bu hasta varlığa bakarak başucunda ellerini sımsıkı sıkıyordum. Dizlerimin üzerine çöküyor ama uyuduğu için (rızası olmadan!) ayaklarını öpmeye cesaret edemiyordum. Bunun üzerine Tanrı'ya yalvarmaya koyuluyor ama sonra birdenbire yeniden ayağa fırlıyordum. Lukerya beni gözlüyor, iki de bir mutfaktan çıkıp geliyordu. Odadan çıkıp yanına gittim, yatmasını, ertesi günün "bambaşka" olacağını söyledim.

Buna körü körüne, çılgınca inanıyordum. Ah, içimi sevinç, büyük bir sevinç dolduruyordu. Yalnızca ertesi günü bekliyordum. Asıl önemlisi de bütün belirtilere karşın, aklıma en ufak kötü bir şey getirmiyordum. Gözümden kalkan perdeye karşın aklım başıma daha tam anlamıyla gelmemişti, uzun, çok uzun süre de gelmedi, ah,

bugüne, tam da bugüne kadar! Hem aklım başıma nasıl gelecekti ki? O zamanlar hâlâ hayattaydı, hemen önümde duruyordu, ben de onun önündeydim. "Yarın uyanacak, ben de ona her şeyi bir bir söyleyeceğim, böylece o da neyin ne olduğunu görecek," diyordum. İşte o zamanki düşüncem buydu, basit ve açık, sevincim de bundandı! Asıl önemlisi de şu Bolonya yolculuğuydu. Nedense durmadan, "Bolonya *her şey*, Bolonya'ya gitmek kesin çözüm," diye düşünüyordum. "Bolonya'ya, Bolonya'ya!.." diyerek sabahın olmasını heyecanla bekledim.

III

ÇOK İYİ ANLIYORUM

Aslında bütün bunlar yalnızca birkaç gün önce oldu, beş gün, yalnızca beş gün önce, geçen salı! Hayır, hayır, yalnızca birazcık daha, hiç olmazsa azıcık daha sabretseydi bütün karanlığı dağıtacaktım! Peki ama sakinleşmemiş miydi? Oysa ertesi gün beni, şaşkınlığına karşın gülümseyerek dinliyordu... Asıl önemlisi de bütün bu süre, bütün bu beş gün boyunca şaşkınlık içinde olması ya da utanmasıydı. Aynı zamanda korkuyordu, çok korkuyordu. Tartışmayacağım, akılsız biri gibi karşı çıkmayacağım; korku vardı, nasıl olmasındı ki? Çoktandır birbirimize yabancı olmuş, birbirimizden uzak durmuştuk ve şimdi böyle birdenbire bütün bu olanlar... Ancak ben onun korkusuna aldırmıyordum, önümdeki gelecek parıldıyordu!.. Bir hata yaptığım doğru, hem de çok doğru. Hatta belki de pek çok hata yaptım. Ertesi gün uyandığımızda, daha sabahtan (günlerden çarşambaydı) yaptım hatayı; onu hemen dert ortağım yapmıştım. Aceleci davrandım, çok ama çok; ama günah çıkarmalıydım, günah çıkarmaktan da fazlasını yapmalıydım! Öyle ki hayatım boyunca kendimden gizlediğim şeyleri bile ondan gizlemedim. Bütün kış boyunca yaptığım tek şeyin onun aşkına güvenmek olduğunu açıkça söyledim. Rehinci dükkânının sırf akılsızlığımdan ve ne istediğimi bilme-

memden kaynaklandığını, bunun kendini cezalandırma ve yüceltmeyle ilgili kişisel bir düşünce olduğunu anlattım. Huyum ve kuruntularım yüzünden büfede o olay olduğunda gerçekten korkuya kapıldığımı, koşulların, büfedeki ortamın beni şaşkına çevirdiğini söyledim, hem o şaşkınlık içinde, ansızın ortaya atılmak aptalca olmaz mıydı? Düellodan değil, aptallık etmekten korkuyordum... Daha sonra da bunları itiraf etmedim ve herkese acı çektirdim, arkasından onunla evlendim ve ona da acı çektirdim. Çoğunlukla büyük bir coşkunlukla konuşuyordum. Ellerimi tutup durmamı istiyor, "Abartıyorsunuz... Kendinize eziyet ediyorsunuz," diyordu, sonrasında yine gözyaşları, yine neredeyse sinir krizleri! Bunları söylememem ve aklıma bile getirmememem için durmadan yalvarıyordu. Dileklerine kulak asmıyor ya da baştan savıyordum; bahar, Bolonya! Güneş oradaydı, bizim yeni güneşimiz orada, söylediğim tek şey buydu!

Rehin dükkânını kapadım, işleri Dobronravov'a devrettim. Ona da, Bolonya yolculuğu için lazım olacak, vaftiz annemden kalan üç bin ruble hariç her şeyi yoksullara dağıtmasını önerdim, sonra geri geldiğimizde de yeni bir iş bakarız dedim. Böyle kararlaştırdık, diye düşündüm, çünkü bana hiçbir şey söylememişti... yalnızca gülümsemişti. Sanırım beni üzmemek için inceliğinden gülümsemişti. Ona yük olduğumu zaten görüyordum, benim bunu göremeyecek kadar aptal ve bencil olduğumu sanmayın sakın. Her şeyi hem de son detayına kadar görüyordum, herkesten çok daha iyi görüyor ve anlıyordum. İçine düştüğüm umutsuz durum ortadaydı!

Ona kendimle ve onunla ilgili her şeyi anlattım. Tabii Lukerya'yı da. Ağladığımı söyledim... ah, tabii konuyu değiştiriyor, bazı şeyleri hiç hatırlatmamaya çalışıyordum. Hatta öyle ki bir-iki kez canlandı, tabii ya, hatırlıyorum, evet hatırlıyorum! Neden baktığım halde hiçbir

şey görmediğimi söylüyorsunuz? Eğer yalnızca *o olay* olmamış olsaydı, her şey yeniden düzene girecekti. Hem bundan daha üç gün önce, konu okumaya ve onun bu kış okuduklarına gelince, Gil Blas ile Granada başpiskoposu[1] arasındaki sahneyi hatırladığında gülmüştü. Nasıl çocuksu tatlı bir gülümsemeydi, tıpkı nişanlıyken olduğu gibiydi. (Bir an! Bir an!) Nasıl da mutlu olmuştum! Özellikle başpiskopostan söz ederken beni çok şaşırtmıştı: Demek ki kışın oturduğu yerde, şahesere gülecek kadar büyük bir mutluluk ve huzur bulmuştu. Demek ki iyice huzur bulmuş, *o şekilde* yaşamasına izin vereceğime iyice inanmaya başlamıştı. "*Ben de, bu şekilde yaşamamıza izin vereceğinizi umuyordum.*" O salı günü işte böyle söylemişti! Ah, on yaşındaki bir kız aklı! Her şeyin gerçekten de *bu şekilde* kalacağına inanıyordu; o kendi masasının başında, ben de benimkinin, ikimiz de bu şekilde altmışımızı bulacaktık. Ancak ben ansızın koca olmaya kalkmıştım, kocaya da sevgi lazımdı! Ah, nasıl bir yanlış anlaşılma, nasıl bir körlük!

Bir diğer yanlışım da kendimden geçmiş bir halde ona bakmam oldu, kendimi tutmalıydım, bu halim onu ürkütmüştü. Ancak yine de kendimi tutmuş, bir daha ayaklarını öpmemiştim. Bir kez bile şey... bir koca olduğumu gösterecek bir şey yapmamıştım, ah böyle bir şey aklımdan bile geçmemişti, ona yalnızca tapıyordum! Ancak tamamen susmak ya da hiç konuşmamak olacak şey miydi! Birden onun sohbetinden çok keyif aldığımı ve benimle kıyaslanmayacak kadar iyi eğitimli ve gelişmiş olduğunu söyledim. Çok kızardı ve şaşalayarak abarttığımı söyledi. O sırada, şu aptallığım yüzünden olacak,

1. Fransız yazar Alain-Rene Lesage'ın (1668-1747) *Gil Blas de Santillane'ın Maceraları* adlı romanında dolandırıcı kahramanın, başpiskoposun son vaazını eleştirmesi. (Ç.N.)

kendimi tutamayarak kapının arkasında beklerken onun giriştiği düelloyu, masumiyetle o alçak arasındaki düelloyu ne kadar büyük bir heyecan içinde dinlediğimi ve aklından, keskin zekâsının parlaklığından, çocuk masumiyetinden büyük bir zevk aldığımı söyledim. Sanki baştan aşağı titredi, yeniden abarttığımı mırıldanır gibi oldu ama ansızın bütün yüzü gölgelendi, avuçlarıyla yüzünü kapatıp hüngür hüngür ağlamaya başladı...

O anda ben de dayanamadım yeniden önüne kapaklandım, yine ayaklarını öpmeye başladım ve her şey yine tıpkı salı günü olduğu gibi sinir kriziyle son buldu. Bu dün akşam oldu, ertesi sabah ise...

Ertesi sabah mı?! Deli, o sabah zaten bugündü, daha az önce, az önceydi!

Lütfen dinleyin ve iyice anlamaya çalışın; semaverin başında bir araya geldiğimizde (dünkü şu sinir krizinden sonra) sakinliğiyle beni çok şaşırtmıştı, işte hadise de buydu! Oysa ben, dünkü olaylardan duyduğum korku yüzünden gece boyu titreyip durmuştum. Ama o ansızın yanıma gelip tam önümde durdu ve ellerini sıkarak (az önce, az önce!) suçlu olduğunu, bunu bildiğini, suçluluk duygusunun ona kış boyunca acı çektirdiğini, şimdi de acı çektirmeye devam ettiğini... benim yüce gönüllülüğüme büyük değer biçtiğini söylemeye başladı... "Sizin sadık karınız olacağım, sizi sayacağım..."

O anda ayağa fırladım ve deli gibi ona sarıldım! Onu öpücüklere boğuyordum; yüzünü, dudaklarını, uzun bir ayrılık sonrası kavuşan bir koca gibi öpüyordum. Biraz önce neden yanından ayrıldım? Sadece iki saatliğine... yurtdışı için pasaportlarımızı... ah, Tanrım! Hiç olmazsa beş dakika, beş dakika önce dönmüş olsaydım!.. Kapımızın önündeki şu kalabalık, üzerime dikilen şu bakışlar... Aman Tanrım!

Lukerya'nın dediğine göre (ah, artık Lukerya'yı hiç

bırakmayacağım, o her şeyi biliyor, bütün kış yanımızdaydı, bana her şeyi anlatır) ben evden çıktıktan sonra, dönüşümden hepsi hepsi yirmi dakika kadar önce, bir şeyler sormak için bizim odaya hanımının yanına girmiş, niye girdiğini söyledi ama hatırlamıyorum, ona ait tasvirin (şu Meryem Ana tasvirinin) yerinden çıkarılmış olduğunu görmüş, hanımı sanki biraz önce dua etmiş gibi önündeki masanın üzerinde duruyormuş.

"Hanımım, neyiniz var?"

"Yok bir şey Lukerya, git... Dur, Lukerya."

Lukerya'nın yanına gidip onu öpmüş.

"Hanımım, mutlu musunuz?" demiş.

"Evet, Lukerya."

"Hanımım, bey çoktan gelip sizden özür dilemeliydi... Tanrı esirgesin, neyse ki barıştınız."

"Tamam Lukerya, git hadi, Lukerya," demiş ve sonra da çok ama çok tuhaf bir biçimde gülümsemiş. O kadar tuhaf gülümsemiş ki Lukerya on dakika sonra hanımına bakmak için yanına gitmiş.

"Tam pencerenin yanında, duvarın dibinde duruyordu, elini duvara koymuş, başını da eline yaslamıştı. O şekilde durmuş düşünüyordu. Öyle derin düşüncelere dalmış dikiliyordu ki odada durup onu seyrettiğimi fark etmedi bile. Bakıyorum, sanki gülümsüyor, duruyor, düşünüyor ve gülümsüyor. Ona baktım, kendi kendime düşünerek sessizce dönüp çıktım ama o anda aniden pencerenin açıldığını işittim. Hemen, 'Hava serin hanımım, üşüteceksiniz,' demek için atılmıştım ki aniden pencereye çıktığını, elinde Meryem Ana tasviri, sırtı bana dönük olarak durduğunu gördüm. O anda kalbim yerinden çıkıyordu. 'Hanımım, hanımım,' diye bağırdım. Beni duydu, bana doğru dönecek gibiydi ama dönmedi, bir adım attı, tasviri bağrına basmıştı ve pencereden atladı!"

Hatırladığım tek şey, avlu kapısından içeri girdiğim-

de vücudunun hâlâ sıcak olduğu. Herkes durmuş bana bakıyordu. Önce bağırıp çağırıyorlardı sonra birdenbire sessizleştiler ve önümde ikiye ayrılarak bana yol verdiler ve... o, tasvirle beraber yerde yatıyordu. Hatırlıyorum, karanlıkta ilerler gibi sessizce yanına yaklaştım ve uzun süre onu seyrettim, herkes etrafımı sarmış, bana bir şeyler söylüyorlardı. Lukerya da oradaymış ama ben görmedim. Benimle konuştuğunu söylüyor. Yalnızca esnaftan birinin, "Ağzından bir avuç kan geldi, bir avuç, bir avuç," diye durmadan bağırdığını ve hemen orada taşın üzerindeki kanı bana gösterdiğini hatırlıyorum. Galiba parmağımla kana dokundum, parmağıma bulaşmıştı, parmağıma bakıyordum (bunu hatırlıyorum), o adam ise bana durmadan, "Bir avuç, bir avuç!" diye bağırıyordu.

"Bir avuçsa ne olmuş?" diye feryadı basmışım. Var gücümle ellerimi kaldırıp adamın üzerine atıldığımı söylediler...

Ah, ne vahşi ne vahşi bir durum! Nasıl bir yanlış anlaşılma! İnanılmaz! İmkânsız!

IV

YALNIZCA BEŞ DAKİKA GEÇ KALDIM

Böyle bir şey nasıl olur? Gerçek olabilir mi? Bunun olabileceğini söylemek mümkün mü? Bu kadın neden, ne için öldü?

Ah, inanın, anlıyorum; ama ne için öldüğü yine de yanıtsız bir soru. Aşkımdan korktu, kendine aşkımı kabul edip edemeyeceğini ciddi ciddi sordu ve bu soruya katlanamadı, en iyisi ölmek, dedi. Böyle olduğunu biliyorum, biliyorum kafa patlatacak bir şey yok; bana bir sürü söz verdi, yerine getiremeyeceğinden korktu, çok açık. Burada çok korkunç birçok sebep var.

İyi de niçin ölüp gitti? Soru hâlâ yanıtsız. Bu soru beynimi çatlatıyor, beynimi. Eğer *bu şekilde* kalmak isteseydi, onu *bu şekilde* bırakabilirdim. Böyle bir şeyin olabileceğine inanmadı, mesele bu! Hayır, hayır, yalan söylüyorum, mesele hiç de bu değil. Nedeni çok basit, bana karşı dürüst olmak zorundaydı: Öyle bakkalı sevdiği gibi değil, sevecekse tüm kalbiyle sevmeliydi. Ancak o kadar saf, o kadar temiz kalpliydi ki bakkala göstereceği türden bir sevgiyi yeterli görmedi, beni kandırmak istemedi. Âşıkmış gibi davranarak yarım yamalak bir sevgi gösterisiyle ya da bir sevgi kırıntısıyla kandırmak istemedi. Çok dürüsttü, işte efendim, bütün mesele bu! O zamanlar yüreğine geniş görüşlülüğü aşılamak istemiştim, hatırlıyor musunuz? Tuhaf bir düşünce.

Çok merak ediyorum; bana saygı duyuyor muydu? Bilmiyorum, benden nefret ediyor muydu etmiyor muydu? Nefret ettiğini sanmıyorum. Çok tuhaf, neden bütün kış bir kez olsun benden nefret ediyor mu sorusu aklıma gelmedi? Bana *sert*, şaşkın bir ifadeyle baktığı son dakikaya kadar tersi olduğundan çok emindim. Özellikle *sert* ifadeyle. İşte o anda benden nefret ettiğini anladım. Hem de geri dönüşü olmayacak bir biçimde, sonsuza kadar! Ah, yeter ki hayatta olsaydı, ömür boyu benden nefret etseydi! Daha demin gezip dolaşıyor, konuşuyordu. Kendini pencereden nasıl attı, hiç anlamıyorum! Böyle bir şeyi, beş dakika öncesinde bile nasıl tahmin edebilirdim? Lukerya'ya seslendim. Artık Lukerya'yı hiç bırakmayacağım, hiçbir şekilde!

Ah, oysa anlaşabilirdik. Birbirimizi yalnızca kışın çok yadırgadık ama yeniden alışamaz mıydık? Niçin, niçin? Birleşip yeni bir hayata başlayamaz mıydık? Ben yüce gönüllü biriyim, o da öyleydi, işte ortak nokta! Yalnızca birkaç sözcük, bir-iki söz daha edebilseydim, çok değil, iki günde her şeyi anlardı.

Asıl üzücü yanı, bütün bunların bir rastlantı olması, basit, barbarca, gafil avlayan bir rastlantı. Çok yazık! Beş dakika, hepsi hepsi yalnızca beş dakika geç kaldım! Beş dakika önce gelmiş olsaydım, o meşum an yanından bir bulut gibi geçip gidecek ve bir daha asla aklına gelmeyecekti. Böylece her şeyi anlamış olacaktı. Şimdi yine boş odalar, yeniden yalnızım. İşte saatin sarkacı sallanıyor, onu ilgilendiren bir şey yok, herhangi bir üzüntüsü de. Evde kimse yok, işte felaket de bu!

Dolanıyorum, durmadan dolanıp duruyorum. Biliyorum, biliyorum, fısıldamanıza gerek yok; bu rastlantı, bu beş dakika için sızlanmam size gülünç geliyor, değil mi? Böyle olduğu zaten çok açık. Şöyle bir düşünün; herkesin yaptığı gibi "ölümümden kimseyi sorumlu tut-

mayın" türünden bir not bırakmamış. En azından, "Yanında yalnızca sen vardın ve onu ittin," diyerek Lukerya'yı suçlayabileceklerini düşünemez miydi? Avludan ve avluya bitişik ek binanın penceresinden hepsi hepsi dört kişi, onun elinde tasvirle atladığını görmemiş olsaydı, Lukerya'nın suçsuz yere canını çıkarırlardı. Ama insanların orada olmaları ve onu görmeleri de bir rastlantıydı. Hayır, bütün bunlar bir âna, hesaplanamayan minicik bir âna sığan şeylerdi. Ansızın gerçekleşen, olmayacak bir şey! Peki, tasvirin önünde dua etmesi ne anlama geliyor? Bu, ölmeden önce dua ettiğini göstermez. Belki bütün bunlar, hepsi hepsi on dakika sürmüş, kararını, duvarın dibinde durup başını eline yasladığı ve gülümsediği anda vermişti. Aklından bir düşünce geçmiş, kafasını karıştırmış ve ona karşı koyamamıştı.

Ne derseniz deyin, burada açık bir yanlış anlaşılma var. Benimle yaşayabilirdi. Yoksa kansızlık mı? Sadece kansızlığından, yaşam enerjisinin tükenmiş olmasından mı? Bu kış yorgun düştü, sonra da...

Geç kaldım!!!

Tabutun içinde bir dal gibi yatıyor, minicik burnu nasıl da sivrilmiş! Kirpikleri ok gibi uzanmış. Nasıl düştüyse, hiçbir yerini ezip kırmamış! Yalnızca şu "bir avuç kan." Bir tatlı kaşığı kadar. İç kanama. Tuhaf bir düşünce ama onu gömmemek mümkün olabilir mi? Çünkü onu götürürlerse, o zaman... ah, hayır, onu götürmeleri imkânsız! Ah, elbette, onu götürmek zorunda olduklarını biliyorum, ben aklımı kaçırmadım ve hiç de sayıklamıyorum, tam tersi, hiç bu kadar aklım başımda olmamıştı ama yine eskiden olduğu gibi evde kimse olmayacak, yine o iki oda ve yine rehine verilen eşyalarla baş başa kalacağım. Sayıklama, sayıklama, al sana sayıklama! Canını burnundan getirdim, olan bu!

Sizin yasalarınızdan bana ne artık? Sizin gelenekle-

riniz, göreneklerinizi, yaşamınız, devletiniz, inancınız benim ne işime yarar ki? Bırakın yargıçlarınız beni yargılasın, beni mahkemenin, halka açık mahkemenin önüne çıkarsınlar, hiçbir şeyi kabul etmediğimi söyleyeceğim. Yargıç bağıracak:

"Subay, susun!"

Ben de ona haykıracağım:

"Size itaat etmemi sağlayacak gücünüz nereden geliyor? Neden kör talih gelip benim için en değerli varlığı buldu? Sizin yasalarınızın artık bana ne faydası var? Umurumda değil. Ben gidiyorum."

Ah, bana göre hava hoş!

Sen körsün, kör! Ölüsün, işitmiyorsun! Seni nasıl bir cennetle sarmalayacaktım, bilemezsin. Cennet benim içimdeydi, onu ayaklarının altına serecektim. Ama sen beni sevmedin, olsun, bundan ne çıkardı ki? Her şey *bu şekilde, nasıl istersen öyle* kalırdı. Tek yapman gereken benimle bir dostunmuşum gibi konuşmaktı, neşelenseydik, birbirimizin gözlerinin içine bakarak neşeyle gülseydik. Öyle yaşayıp gitseydik. Bir başkasını sevecek olsaydın da, ne yapalım, severdin! Onunla güle oynaya gezerdin, ben de sokağın bir köşesinden bakardım... Ah, her şeye razıyım, yeter ki bir kez olsun gözlerini açsın! Bir an için, yalnızca bir an! Az önce önümde durup senin sadık karın olacağım diye yemin ettiği zamanki gibi bir baksa bana! Ah, bir bakışta her şeyi anlardı!

Kör talih! Ah, şu alın yazısı! İnsanlar yeryüzünde yalnızlar, işte asıl felaket de bu! Rus yiğidi, "Sağ kalan var mı çıksın karşıma?" diye bağırarak meydan okumuş. Ben yiğit değilim ama yine de bağırıyorum ancak kimse karşılık vermiyor. Güneşin evreni canlandırdığını söylüyorlar, güneş doğunca ona bir bakın bakalım, ölü mü değil mi? Her şey ölü, her yer cesetlerle dolu. İnsanlar yapayalnız, çevrelerini sessizlik sarmış, alın size dünya! "İn-

sanlar, birbirinizi seviniz," diye kim söylemiş? Bu kimin öğüdü?[1] Saatin sarkacı inadına, duygusuzca salınıyor. Saat gecenin ikisi. Küçücük potinleri karyolanın yanında duruyor, sanki onu bekliyorlarmış gibi...

Hayır, her şey bir yana, yarın onu götürdüklerinde ben ne yapacağım?

1. "Size şu buyruğu veriyorum: Birbirinizi sevi " Yeni Ahit, "Yuhanna", 15:17. (Ç.N.)

Fyodor Dostoyevski'nin **Uysal Kız** adlı bu öyküsü bir gazete haberinden, gerçek bir olaydan yola çıkmakla birlikte yazarın da belirttiği gibi tümüyle düşsel boyutlara uzanıyor. 20. yüzyılın sadece romanını değil düşünce yaşamını da derinden etkileyen yazar, bir karakterin düşünceleri arasında gezinerek benzersiz bir öykü yaratmış. Karısının cansız bedeniyle karşı karşıya kalan ana karakterin vicdan azabı içinde, çaresizce neler olup bittiğini sorgulamasıyla başlayan **Uysal Kız**, yaklaşmakta olan bir felaketin gerilimini ve karakterlerin ruhsal derinliğini kusursuzca yansıtıyor.

#kısaklasikler #rusklasikleri #evlilik #intihar #vicdanmuhasebesi #psikolojikgerilim

Kapak illüstrasyonu: Sibel Açıkalın Akgün

can

8,5 TL

canyayinlari.com | f | canyayinlari

öykü

ISBN 978-975-07-4200-2

9 789750 742002